

www.competencemap.bg

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-2.1.06. "Разработване и внедряване на информационна система за оценка на компетенциите на работната сила по браншове и региони"
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси", съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще

Европейски социален фонд

www.bia-bg.com

Секторен анализ на компетенциите на работната сила в сектор „Отбранителна промишленост” 2012 г.

---

*Дефицитни работни места, професии (специалности),
компетентности*

София, ноември 2012 г.

РЕЗЮМЕ

Анализът на компетенциите на работната сила в сектор „Отбранителна промишленост“ 2012 г. е възложен на експертен екип към Сдружение „Българска отбранителна индустрия“ (СБОИ). С този анализ се продължава работата по проект „Разработване и внедряване на информационна система за оценка на компетенциите на работната сила по браншове и региони“, който се осъществява от Българска стопанска камара-съюз на българския бизнес в съответствие с договор № BG051PO001-2.1.06/23.10.2009 г. по мярка BG051PO001-2.1.06 „Повишаване гъвкавостта и ефективността на пазара на труда чрез активни действия на социалните партньори“. Проектът се разработва по оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“.

Анализът съдържа шест основни раздела: въвеждащ, прогнози за развитие на човешките ресурси в сектора, стратегии за управление на човешките ресурси, място на сектора „Отбранителна промишленост“ в икономиката на ЕС, промени в административната среда и нормативната уредба.

Заглавие на анализа:	Анализ и оценка на състоянието на пазара на труда, нагласите на бизнеса, отношението към квалификацията и обучението в сектор „Отбранителна промишленост“
Срок за изпълнение:	20.11. 2012 г.
Дата на представяне:	20.11. 2012 г.
Наименование на дейността:	Провеждане на основни анализи и проучвания в сектор „Отбранителна промишленост“
Задача:	5.3.2.12 – Секторен анализ на компетенциите на работната сила в сектор „Отбранителна промишленост“
ISBN:	978-954-9636-33-8
Версия:	☐ Чернова ☐ Междинна версия ☒ Финална версия
Тип:	Анализ
Ниво на разпространение:	☐ Публично ☒ Ограничено
Изготвили:	Борислав Георгиев, Камен Колев
Отговорник:	Кирил Желязков
Ръководител на дейността:	Силвия Тодорова
Партньор (ако има такъв):	☐ КНСБ ☐ КТ „Подкрепа“
Редактор:	Мария Жечева
Коректор:	Анета Алашка
Кратко резюме :	Целта на този анализ е да представи състоянието през последните 4 години и тенденциите на развитие на процесите в сектор „Отбранителна промишленост“ с оглед на изследване на състоянието на заетите в този сектор и необходимостта от нови знания, умения и компетенции. Използвани са национални и международни източници – НСИ, НОИ, МКЕНОМУ-МИЕТ, МВСОИСД при МС, Евростат, Европейската комисия. Отчетени са изискванията на Стратегията за развитие на българската отбранително-технологична индустриална база. Предложени са методи за справяне с дефицитите в човешкия капитал.
Ключови думи :	Отбранителна промишленост, оръжие, изделия и технологии с двойна употреба, износ, професия, заети, управление на човешките ресурси, знания, умения, компетентности, професионално образование и обучение.

Съдържание

Резюме	2
Раздел 1. Въведение	8
1.1. Цел на документа и връзка с другите проучвания	8
1.2. Цел на анализа	9
1.3. Определения, понятия и източници на информация	9
1.4. Методология.....	10
Раздел 2. Прогнози за развитие. Очаквания за промяна на знанията и уменията в сектора, работните места и професиите	11
2.1. Актуализиране на икономически показатели и показатели за заетостта в сектора: на национално ниво и сравнение с ЕС (водещи страни), вкл. влияние на икономическата и финансова криза.....	11
2.1.1. Основни икономически показатели	11
2.1.2. Износ	14
2.1.3. Водещи предприятия в сектора	16
2.2. Основни фактори, влияещи върху развитието на човешките ресурси – текущо състояние в сектора	19
2.2.1. Демографски особености и възнаграждение в сектора	19
2.2.2. Умения и квалификация на заетите в сектора	27
2.2.3. Нови работни места – характеристики и качество	29
2.3. Прогнози за развитие на сектора, промяна на технологиите и организационната структура за периода 2014-2020 г.	31
2.4. Изводи за наличните и очакваните да се проявят нови професии, специалности и работни места	33
Раздел 3. Стратегии за управление и мотивиране на човешките ресурси, повишаване компетенциите на работната сила	34
Раздел 4. Място на сектора в икономиката на Европа.	38
Раздел 5. Административна среда. Препоръки, включително за промяна в нормативната уредба...	41
Раздел 6. Изводи и заключения	43
Раздел 7. Приложения.....	46
7.1. Приложение 1 - Обобщени относителни данни за износа на оръжие за водещи 30 държави български пазари за 2007-2011 г. с общ дял от 95%.....	46
7.2. Приложение 2 - Данни по групи.....	47
7.2.1. Данни за първата група - президентите, управителите, изпълнителните директори и другите ръководители (2008 – 2011)	47
7.2.2. Данни за втората група – аналитични специалисти (2008–2011)	47
7.2.3. Данни за третата група – техниците и другите приложни специалисти (2008 – 201).....	48
7.2.4. Данни за четвъртата група – административен персонал (2008 – 2011 г.).....	48
7.2.5. Данни за петата група – персонал, заето с охрана (2008–2011 г.).....	48
7.2.6. Данни за шестата група – квалифицираните производствени работници (2008 – 2011 г.)	49
7.2.7. Данни за седмата група – операторите на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделията (2008 – 2011 г.).....	49
7.2.8. Данни за осмата група – професии, неизискващи специална квалификация (2008 – 2011 г.)	50
7.2.9. Данни за девета група – без професионална група (2008 – 2011 г.)	50
7.2.10. Данни за първата група - президентите, управителите, изпълнителните директори и другите ръководители (2011 г.).....	51
7.2.11. Данни за първата група - президентите, управителите, изпълнителните директори и другите ръководители (2010 г.).....	51

7.2.12. Данни за първата група - президентите, управителите, изпълнителните директори и другите ръководители (2009 г.).....	52
7.2.13. Данни за първата група - президентите, управителите, изпълнителните директори и другите ръководители (2008 г.).....	52
7.2.14. Данни за втората група – аналитични специалисти (2011 г.).....	53
7.2.15. Данни за втората група – аналитични специалисти (2010 г.).....	54
7.2.16. Данни за втората група – аналитични специалисти за 2009 г.....	54
7.2.17. Данни за втората група – аналитични специалисти за 2008 г.....	55
7.2.18. Данни за третата група – техниците и другите приложни специалисти за 2011 г.	55
7.2.19. Данни за третата група – техниците и другите приложни специалисти за 2010 г.	56
7.2.20. Данни за третата група – техниците и другите приложни специалисти за 2009 г.	56
7.2.21. Данни за третата група – техниците и другите приложни специалисти за 2008 г.	57
7.2.22. Данни за четвъртата група – административен персонал за 2011 г.	58
7.2.23. Данни за четвъртата група – административен персонал за 2010 г.	58
7.2.24. Данни за четвъртата група – административен персонал за 2009 г.	59
7.2.25. Данни за четвъртата група – административен персонал за 2008 г.	59
7.2.26. Данни за петата група – персонал, зает с охрана за 2011 г.....	60
7.2.27. Данни за петата група – персонал, зает с охрана за 2010 г.....	60
7.2.28. Данни за петата група – персонал, зает с охрана за 2009 г.....	61
7.2.29. Данни за петата група – персонал, зает с охрана за 2008 г.....	61
7.2.30. Данни за шестата група – квалифицираните производствени работници за 2011 г.	62
7.2.31. Данни за шестата група – квалифицираните производствени работници за 2010 г.	62
7.2.32. Данни за шестата група – квалифицираните производствени работници за 2009 г.	63
7.2.33. Данни за шестата група – квалифицираните производствени работници за 2008 г.	63
7.2.34. Данни за седмата група – операторите на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделията за 2011 г.	64
7.2.35. Данни за седмата група – операторите на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделията за 2010 г.	64
7.2.36. Данни за седмата група – операторите на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделията за 2009 г.	65
7.2.37. Данни за седмата група – операторите на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделията за 2008 г.	65
7.2.38. Данни за осмата група – професии, неизискващи специална квалификация за 2011 г.....	66
7.2.39. Данни за осмата група – професии, неизискващи специална квалификация за 2010 г.....	66
7.2.40. Данни за осмата група – професии, неизискващи специална квалификация за 2009 г.....	67
7.2.41. Данни за осмата група – професии, неизискващи специална квалификация за 2008 г.....	67
7.2.42. Данни за девета група – без професионална група за 2011 г.....	68
7.2.43. Данни за девета група – без професионална група за 2010 г.....	68
7.2.44. Данни за девета група – без професионална група за 2009 г.....	69
7.2.45. Данни за девета група – без професионална група за 2008 г.....	69
7.3. Приложение 3 – Списък на българските фирми от отбранителната промишленост.	70

Използвани съкращения:

Съкращение	Описание на съкращението
АД	- Акционерно дружество
БАН	- Българска академия на науките
БВП	- Брутен вътрешен продукт
БОТИБ	- Българската отбранително-технологична индустриална база
БСК	- Българска стопанска камара-съюз на българския бизнес
ВМЗ	- Вазовски машиностроителни заводи
ВУЗ	- Висше учебно заведение
ДВ	- Държавен вестник
ДМА	- Дълготрайни материални активи
ДОИ	- Държавни образователни изисквания
ЕАД	- Едновлично акционерно дружество
ЕАО	- Европейска агенция по отбрана
ЕК	- Европейска комисия
ЕКР	- Европейска квалификационна рамка
ЕС	- Европейски съюз
ИКТ	- Информационни и комуникационни технологии
ИСОК	- Информационна система за оценка на компетентностите
ИТДУ	- Изделия и технологии с двойна употреба
КИД	- Класификация на икономическите дейности
КНСБ	- Конфедерация на независимите синдикати в България
КТ „Подкрепа“	- Конфедерация на труда „Подкрепа“
КФУ	Ключови фактори за успех
МВНР	- Министерство на външните работи
МВСОПСД	- Междуведомствен съвет по отбранителна промишленост и сигурност на доставките при Министерски съвет
МИЕТ	- Министерство на икономиката, енергетиката и туризма
МКЕКНОМУ	- Междуведомствена комисия по експортен контрол и неразпространение на оръжията за масово унищожаване при МИЕТ
МО	- Министерство на отбраната
МОТ	- Международна организация на труда
МПС	- Моторни превозни средства
МС	- Министерски съвет

НАП	-	Национална агенция по приходите
НАПОО	-	Национална агенция за професионално обучение и образование
НАТО	-	Организация на Северноатлантическия договор (North Atlantic Treaty Organization, НАТО)
НКП	-	Национална класификация на професиите
НКПД	-	Национална класификация на професиите и длъжностите
НОИ	-	Национален осигурителен институт
НСИ	-	Национален статистически институт
ПОО	-	Професионално образование и обучение
ОИТДУ	-	Оръжия, изделия и технологии с двойна употреба
ОП	-	Отбранителна промишленост
САШ	-	Съединени американски щати
СБОИ		Сдружение Българска отбранителна индустрия
СРБОТИБ	-	Стратегията за развитие на българската отбранително-технологична индустриална база
СССР	-	Съюз на съветските социалистически републики
СТИВ	-	Служба по търговско-икономически въпроси
УЦЖ	-	Учене през целия живот
ЦПУ	-	Цифрово програмно управление
AQAP	-	NATO Allied Quality Assurance Publication / Серия от публикации на НАТО за осигуряване на качеството на отбранителни продукти по техния жизнен цикъл
HR	-	Human Resources / Личен състав
ISO	-	International Organization for Standardization / Международната организация по стандартизация
NACE		Statistical classification of economic activities in the European Community (Nomenclature des Activités Économiques dans la Communauté Européenne) / Статистическа класификация на икономическите дейности в Европейската общност

Раздел 1. ВЪВЕДЕНИЕ

1.1. ЦЕЛ НА ДОКУМЕНТА И ВРЪЗКА С ДРУГИТЕ ПРОУЧВАНИЯ

Секторният анализ е подготвен по проект „Разработване и внедряване на информационна система за оценка на компетенциите на работната сила по браншове и региони”. Проектът се осъществява в периода 2009-2013 г. от Българска стопанска камара – съюз на българския бизнес (БСК), в съответствие с договор № BG051PO001-2.1.06/23.10.2009 г. по мярка BG 051PO001-2.1.06 “Повишаване гъвкавостта и ефективността на пазара на труда чрез активни действия на социалните партньори” по Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси” 2007–2013, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд и Европейския фонд за регионално развитие. Партньори по проекта са Конфедерация на независимите синдикати в България (КНСБ) и Конфедерация на труда “Подкрепа”.

Проектът се реализира чрез няколко основни етапа:

1. Анализ и оценка на състоянието на пазара на труда, нагласите на бизнеса, отношението към квалификацията и обучението, включително и секторни анализи.
2. Изграждане на Националната референтна мрежа, съставена от 20 секторни консултативни съвети със социалните партньори и 10 регионални центрове за оценка на компетенциите.
3. Определяне на ключовите длъжности за всеки сектор. Разработване на секторен компетентностен модел, отразяващ стандартите в най-малко 200 длъжности за обхванатите от проекта 20 пилотни сектора. Създаване за всяка длъжност на компетентностен профил, представляващ стандарт за професионално трудово представяне.
4. Изграждане на онлайн базирана информационна система, включваща секторните компетентностни модели и каталози с компетенции, длъжностни профили и стандарти, електронна платформа за е-обучение и оценяване, платформа за анализи на пазара на труда, ресурсен каталог за развитие и др.

Структурата и съдържанието на настоящия анализ ще бъдат допълнени и доразвити в следващия етап от изпълнението на проекта с оглед формирането и обосновката на конкретни предложения за секторна политика по отношение числеността, структурата, компетенциите и други съществени характеристики на работната сила в сектора.

Резултатите от настоящото изследване ще послужат и за агрегиране на национално равнище на данните при разработването на други предстоящи за разработване материали по Проекта, в т.ч. най-малко на:

- Анализ на възможностите и тенденциите за технологично развитие на българските производители.
- Проучване на пазара на труда в България, в т.ч. в съответствие с приетата Стратегията за развитие на българската отбранително-технологична индустриална база (СРБОТИБ), приета от Министерския Съвет на 30 май 2012 г.
- Анализ на основните проблеми при развитие и управление на национално, секторни и регионално ниво на оценяването на компетенциите на работната сила, в съответствие с Концепцията за технологични области, подобласти и технологии за прилагане на СРБОТИБ от юни 2012 г.

- Подготовка на предложения за промени в приложимата нормативна уредба, свързана с насърчаването на ученето през целия живот и кариерното развитие като основен компонент на гъвкавата сигурност.

Основната цел на проекта е повишаване на адаптивността, ефективността и балансиране на търсенето и предлагането на пазара на труда чрез изграждане на система за оценяване на компетенциите на работната сила на браншово и регионално ниво.

1.2. ЦЕЛ НА АНАЛИЗА

Във втория етап от изготвянето на секторни анализи основна задача на анализа е да задълбочи изследването на тенденциите в управлението на човешките ресурси в сектора, като се отчетат очакваните промени в технологично и организационно отношение в следващите пет години така и за периода 2014-2020 г. Водещ акцент в изследването е прогнозата на вероятностните нови умения, компетенции и професии в сектора, едновременно с очертаване на дефицитните работни места, професии, специалности, умения и компетенции.

Анализът има за цел да покаже общата характеристика на мястото, значимостта, състоянието, тенденциите и очакваните изменения в сектора, в т.ч. технологични и продуктови, организационното управление, с акцент върху характеристиките, състоянието и динамиката на работната сила, факторите, които обуславят изменения в квалификационните изисквания на заетите в сектора.

Целта е да се помогне на фирмите да увеличат конкурентоспособността си, за да бъдат равнопоставени на експортните пазари и да отговорят на усложнената среда и изисквания на крайните потребители.

Предприятията от сектор „Отбранителна промишленост“ е наложително в средно-срочен план да преосмислят и пренастроят организацията си на работа, така че да запазят конкурентоспособността си на африканските и азиатски пазари. Затова прилагането и усъвършенстването на стратегиите за управление на човешките ресурси в търговията в новите условия придобива особено значение. Необходимостта от запазване на съществуващите професионални компетенции за отделните групи професии и потребността от специфични познания по ключовите външни пазари на сектора са анализирани в настоящия проект с цел да се потърсят пътища за успешното развитие.

1.3. ОПРЕДЕЛЕНИЯ, ПОНЯТИЯ И ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

Представени са основните определения, които имат отношение към отбранителната промишленост, включително според класификацията на икономическите дейности КИД-2008, както и НКПД, 2005 и НКПД, 2010, както и според правната рамка, характерна за този сектор. Периодът от време, който обхваща анализа е 2007 – 2011 г., като за отделните показатели този период е различен в зависимост от наличието на сравними данни и информация за всяка от годините в периода.

Като основни източници на информация за разработването на настоящия анализ са ползвани:

1. Доклади и анализи за сектора, в т.ч.:
  - Годишните доклади на МВСОПСД при МС и МКЕКНОМУ при МИЕТ – 2007 -2011;
  - Годишни доклади на Европейската Комисия – Брюксел – 2007 – 2011 за износа на оръжие;

2. Статистически източници.

- НСИ;
- НОИ;

3. Други източници:

- Стратегията за развитие на българската отбранително-технологична индустриална база (СРБОТИБ), приета от Министерския Съвет на 30 май 2012;
- Концепция – Технологични области, подобласти и технологии за прилагане на СРБОТИБ, прието от МВСОИСД през юни 2012 г.;
- най-добри практики;
- европейски и международни организации;
- собствени експертни заключения и оценки;
- други публични източници от Интернет.

1.4. МЕТОДОЛОГИЯ

Настоящият анализ има за цел да представи мястото на сектор „Отбранителна промишленост“ в икономиката на България през последните години. Отбранителната промишленост е разглеждана в широкия смисъл на думата. Това са както заводите пряко произвеждащи оръжие, така и редица други фирми производители и търговци, изявили желание да участват в доставки на НАТО и/или произвеждащи стоки и услуги с двойна употреба като програмни продукти, захранващи устройства, резервни части, предлагащи охрана, транспортни и строителни услуги и др.

Задачите, които са поставени за решаване се отнасят до разработване на прогнози за развитието на предприятията в сектора в краткосрочен и дългосрочен план, структурата на заетите по възраст, квалификация, професии.

Анализът е направен въз основа на статистически данни, които са представени в табличен вид, за да илюстрират изводите, тенденциите и прогнозите в развитието на сектор „Отбранителна промишленост“.

Приложен е също специфичен за отрасъла подход, включващ обработката на редовните годишни доклади, регистри и информация на Европейската комисия, МКЕНОМУ при МИЕТ и МВСОИСД при МС за последните 5-7 години за търговията с оръжие.

Дейността на отбранителната промишленост е предмет на изрично законово уреждане и от няколко специфични и уникални за сектора закони. Това включва задължително лицензиране или регистрация и публични регистри на такива лицензирани предприятия. Българската правна рамка в тази област следва и отговаря на изискванията на ЕС и НАТО. Нейното прилагане започна от 1992 г., като постоянно се развива. Тя е уеднаквена с правната рамка на ЕС в съответствие с членството на Р.България от 2007 г.

За изводите използваме също и усреднените годишни данни за петгодишния период 2007 – 2011 г. Усредняването позволява в известна степен неутрализиране на неприсъщи конюктурни фактори с цел устойчива прогноза.

Поради спецификата на темата, често наличните данни не позволяват пряко сравнение и еднозначни изводи, а в редица случаи липсват конкретни статистически данни. За целите на доклада използвахме екстраполации и експертна оценка.

Раздел 2. ПРОГНОЗИ ЗА РАЗВИТИЕ. ОЧАКВАНИЯ ЗА ПРОМЯНА НА ЗНАНИЯТА И УМЕНИЯТА В СЕКТОРА, РАБОТНИТЕ МЕСТА И ПРОФЕСИИТЕ

2.1. АКТУАЛИЗИРАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ И ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ЗАЕТОСТТА В СЕКТОРА: НА НАЦИОНАЛНО НИВО И СРАВНЕНИЕ С ЕС (ВОДЕЩИ СТРАНИ), ВКЛ. ВЛИЯНИЕ НА ИКОНОМИЧЕСКАТА И ФИНАНСОВА КРИЗА

Докладът на Европейската централна банка за май 2012 г. показва, че България изпълнява всички числови критерии за членство в еврозоната. Показателят дългосрочен лихвен процент е под референтната стойност от 5.8 на сто и е по-нисък от този на 12 държави – членки на ЕС, от които седем са част от еврозоната. Данните показват, че годишната инфлация в България към март 2012 г. е била 2.7 на сто, което е под референтната стойност от 3.1% в страните – членки на ЕС. Съотношението брутен държавен дълг/БВП е 16.3%, значително под референтната стойност от 60%. По този показател България се нарежда на второ място в Европейския съюз след Естония. Международната рейтингова агенция "Мудис" е потвърдила стабилната прогноза за България. Рейтингът на държавните облигации на страната беше повишен през юли 2011 г. и се запази през годината. Според прогнози на агенцията ниският бюджетен дефицит на България като процент от БВП се очаква да се свие още повече през следващите две години. Държавните финанси са здрави, с нисък размер на дълга по всички стандарти. Международният валутен фонд след проверката си в България съобщава, че разумните и решителни политики и силните буфери осигуриха устойчивост на България по време на световната криза.

Липсват обществено достъпни общи икономически данни за целия ЕС-27 за отбранителната промишленост. Има частични данни по силата на годишните доклади на ЕК за износа на оръжие на ЕС-27.

Сектор „Отбранителна промишленост“ в България за периода 2007 – 2011 г. е по-скоро стабилен, но и върху него се отразяват различни кризисни фактори, в това число и икономическата криза.

Личният състав на този сектор се характеризира със значителни натрупвания на професионалисти - специалисти със знания и опит, които все още поддържат едно сравнително конкурентноспособно ниво. За този състав също е характерен ясно изразения процес на застаряване, без да има значителен поток млади специалисти, чрез които да се получи приемственост и плавен преход в следващите години.

2.1.1. ОСНОВНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ

Основните показатели, характеризиращи развитието на сектор „Отбранителна промишленост“ са: броят на заетите лица, броят на предприятията и делът от постъпленията в общите приходи от продажби. Данните за изброените показатели за периода 2007-2011 г. са представени в таблица 1.

Общата характеристика на мястото и значимостта на отбранителната промишленост (в широкия смисъл на думата) за разглежданите години от 2007 до 2011 г. може да се изведе в следните направления:

- брой заети на трудов договор се изменя между 39,047 и 42,868 души или между 1,24% до 1,43% дял от общата заетост в България. Тази заетост включва както фирмите, пряко произвеждащи продукти за отбраната, така и фирми, които търгуват с такива продукти и се занимават например със строителство, охранителна дейност, програмни продукти, но са изразили изричното желание да бъдат включени в базата данни на МИЕТ на потенциалните доставчици в обществени поръчки на НАТО. **Съществува равенство на числеността между „армията“ на заетите в сектора и Българската армия.**
- брой на предприятията – между 243 и 339 юридически лица или около 0,1 % от всички предприятия в България;
- представяне на сектора на капиталовия пазар – има единични предприятия, участващи в него.
- дял на приходите – поради особеностите на сектора, класическите икономически данни са твърде ограничени. Затова използваме данните от износа, които са единствените обществено достъпни данни за оценка на приходите на сектора. Те се променят между 284 и 507 милиона лева и представляват между 0,1 и 0,3% от нетните приходи на нефинансовите предприятия в българската икономика.

Допълнителна особеност за отбранителната промишленост е ясното структуриране в четири групи предприятия съобразно броя на заетите лица на трудов договор.

ТАБЛИЦА 1 Основни икономически показатели за сектора „Отбранителна промишленост”

Показател	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.
I. Заети лица (общо за икономиката на България)	3 208 800	3 360 700	3 253 600	2 993 900	2 949 600
Заети лица в отбранителната промишленост (ОП) (брой)	39 893	42 239	42 108	42 868	39 047
<u>Дял на заетите в ОП от всички заети (%)</u>	1.24	1.26	1.29	1.43	1.32
II. Брой предприятия (общо за икономиката на България)	250 043	271 272	327 647	323 872	308 911
Брой предприятия в отбранителната промишленост	243	271	292	332	339
Дял отбранителни от броя на всички предприятия (%)	0.10	0.10	0.09	0.10	0.11
III. Нетни приходи (общо за нефинансовите предприятия в България)	217 080 000	234 326 729	202 297 212	183 236 650	202 074 524
Нетни приходи от износа (хил.лева) на ОП	288 992	292 658	283 602	506 733	452 574
<u>Дял на нетните приходи в отбраната от всички приходи от продажби (%)</u>	0.13	0.12	0.14	0.28	0.22

Източник: НСИ и годишните доклади на МКЕКНОМУ при МИЕТ

В първата група са най-големите структуро- и градоопределящи 69 броя юридически лица, като няколко от тях осигуряват заетост от 6700 до 3300 души и, заедно с останалите предприятия (със заетост повече от 100 души в отделно юридическо лице), общо осигуряват 84% от заетостта в сектора.

Втората група са 62 броя средни предприятия с брой на заетите лица от 50 до 100 души с дял в общата заетост от малко повече от 7%.

Третата група са 84 малки предприятия със заетост от 10 до 50 души на трудов договор с общ дял повече от 5%.

Четвъртата група са 112 микропредприятия с дял в общата заетост под 1% и по същество занимаващи се само с търговска дейност.

Основният вид собственост в сектора е частната собственост, с изключение на две от най-големите производствени предприятия и една търговска фирма, които са държавна собственост. Това са холдинга Терем ЕАД с принципал и собственик Министерство на отбраната, тъй като съществената част от тяхната дейност е ремонт и модернизация на продукти за отбраната, ВМЗ ЕАД и Кинтекс ЕАД с принципал Министерство на икономиката, енергетиката и туризма. ВМЗ ЕАД е в процедура за приватизация, която се очаква да приключи до края на 2012 г.

При изготвяне на доклада започнахме с основния сектор на икономическата дейност „Отбранителна промишленост” по класификацията на НСИ (NACE) с код 2540 - Производство на въоръжение и боеприпаси. Този сектор обаче не изчерпва по същество темата и затова в процеса на анализа бяха сравнени данните на този сектор с данните на още 13 сектора, както следва:

2540	Производство на въоръжение и боеприпаси
2630	Производство на радио-, телевизионна и далекосъобщителна техника
2670	Производство на оптични уреди и елементи и фотографска техника
2720	Производство на акумулаторни батерии и акумулатори
2811	Производство на турбини и двигатели, без авиационни, автомобилни и мотоциклетни
2812	Производство на хидравлични помпи, хидравлични и пневматични двигатели
2815	Производство на лагери, предавки и съединители
3011	Строителство на плавателни съдове, без тези за отдых
3030	Производство на въздухоплавателни и космически средства и техните двигатели
3312	Ремонт на машини и оборудване, с общо и специално предназначение
3315	Ремонт и поддържане на плавателни съдове
3316	Ремонт и поддържане на въздухоплавателни и космически средства
4669	Търговия на едро с други машини и оборудване със стопанско предназначение, неклассифицирана другаде, и части за тях
8020	Дейности в областта на технически системи за сигурност

Тези допълнителни 13 сектора включват основно гражданска продукция и имат само отделни продукти за отбраната или продукти с възможност за двойна употреба, т.е. използване за военни цели. Данните от НОИ за тези сектори бяха използвани за проверка на експертните оценки. Тези сектори, както са определени и създадени в НКИД не позволяват да определим изцяло и еднозначно отбранителното им съдържание по смисъла на този доклад – като количествена оценка и да правим сравнения и/или изводи.

Затова след първоначалната оценка по КИД беше добавена още една оценка, възползвайки се от публичната информация по силата на специфичната законова рамка за продуктите на отбраната. Така успяхме да се концентрираме върху поименен списък от около 350 български юридически лица за разглеждания период, като поименният списък за 2011 г. е посочен в Приложение №3. **Конкретният списък с юридически лица е определен, отчитайки изискването за лицензиране според действащата законова рамка, изрично изразеното писмено желание на фирмите да участват в тръжни процедури на НАТО, членство в СБОИ и браншовата камара към БСК, което от своя страна позволи да извършим съществена част от анализа.**

Така например в допълнение на данните от КИД сектор 2540, достигнахме до ясно изразената географска наситеност на заетостта по населени места в 10 града в България, които общо имат дял от близо 91% от общо заетите на трудов договор в отбранителната промишленост. Тази карта беше потвърдена и от данните от списъка от Приложение 3. Това са София с 41% заетост, Казанлък със 17%, Сопот с 8%, Лясковец, Пловдив, Варна и Козлодуй с по 4%, Търговище с 2%, Русе с 1,4% и Панагюрище с 1,3%.

2.1.2. ИЗНОС

Отбранителната промишленост на Република България е създадена и развивана да обслужва българската армия и да доставя за въоръжените сили на други държави. След началото на прехода в България през ноември 1989 г. и последвалото членство в НАТО и ЕС, числеността и финансовите средства на българската армия намаляха значително. Особено за разглеждания период след 2007 г., българското производство се развива и съществува само благодарение на износа. Обективните данни и субективните експертни мнения единодушно определят, че бъдеще секторът ще се има само при успешно приложение на експортно ориентирана стратегия.

За целите на този доклад под отбранителна промишленост се разбира всички български юридически лица, които са лицензирани от МВСОПСД, вписани са като потенциални доставчици в рамките на обществени поръчки на НАТО, въпреки че в тесния смисъл на думата (използван в рамките на Европейската агенция по отбрана) не са преки производители или търговци на такива продукти – например занимават се със строителство, охранителна дейност, създават програмни продукти и др.

Анализирани са обществено достъпните национални и европейски данни от МИЕТ и ЕК за износа на продукти за отбраната и държави - крайни потребители на тези продукти за периода от 2007 до 2011 година. Тези данни показват едно по-скоро стабилно присъствие и гъвкавост при днешните силно изменящи се пазарни условия.

Друга особеност на сектора е, че той включва продукти, пряко предназначени за военни цели и продукти и технологии с възможна двойна употреба – гражданска и военна. С двойна употреба например са редица електронни и оптически устройства, програмни средства, транспортни средства и др. Всички тези продукти и технологии са изрично определени и посочени в категориите от съответните списъци, осъвременяват се периодически и са предмет на международна правна рамка и се обнародват в Държавен вестник (ДВ).

Общо износът на продукти и технологии за отбраната е в диапазона между 1,10% и 1,78% или средногодишно около 1,4% от общия български износ. Той се изменя в диапазона между 149 до 276 милиона евро през периода 2007-2011 г. и следва конюнктурата на развитие на

икономиката с някои особености. Средногодишно износът е близо 410 милиона лева (209 милиона евро). Определящите и водещите за отбраната са 7 групи продукти с дял от 94% в износа на военна продукция. Тези продукти са продавани на пазарите на 10 държави, износът за който държави формира 80% от българския износ на продукти за отбраната.

Конкретните показатели за периода 2007 – 2011 г. са посочени в Таблица 2.

Таблица 2 Основни административно-правни и външнотърговски показатели на сектора „Отбранителна промишленост“

	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.
Брой фирми с разрешения от МВСОПСД	202	225	242	275	281
Износ на оръжие осъществен в EUR	147,759,104	149,633,754	145,003,244	259,088,528	231,397,462
Дял на износа на оръжие в общия износ в %	1.09	0.98	1.23	1.67	1.14
Износ на ИТДУ осъществен	1,434,701	81,546,665	7,201,976	16,951,400	4,122,807
Износ общо на оръжие и ИТДУ	149,193,805	231,180,419	152,205,220	276,039,928	235,520,269
Общо износ на България в EUR	13,551,132,000	15,282,366,000	11,832,900,001	15,519,393,001	20,221,501,000
Дял на ОИТДУ в общия износ на България в %	1.10	1.51	1.29	1.78	1.16
Годишен растеж на износа на оръжие в %	24 %	35 %	- 52%	45%	-17 %

Източник: годишните доклади на МКЕНОМУ при МИЕТ

Един от резултатите на този анализ са данните, определящи водещите седем групи оръжия съгласно международно приетите категории в ЕС (тези категории са изрично посочени в ДВ № 59 от 3.08.2012 г.), които седем групи общо формират близо 94% от целия износ на оръжие (Таблица 3). Техният общ дял се изменя през разглеждания петгодишен период от 87% до 97%. т.е. България има пазарно определена продуктова специализация, потвърдена при съвременните условия.

Вторият резултат е фактът, че българският дял в общия износ на ЕС от близо 30% при водещата категория - боеприпасите и бомбите, снарядите и ракетите означава една добра ефективност на производството. При останалите категории българският дял в износа на целия ЕС е от близо 1% до 14%, което също потвърждава българската конкурентоспособност. Производството и износът на тези водещи продукти, както и някои нови, но с все още малък дял в стойностно отношение потвърждават стратегическото място на сектора в и за българската икономика. Конкретните относителни данни и диапазона на тяхната промяна за седемте групи са посочени в таблица 3.

Географската насоченост на износа се характеризира с българско присъствие на пазарите общо на 94 държави в света по различно време, с различни стоки и в различни обеми. Устойчивите и повтарящи по обем продажби са за водещите 10 държави, които формират 80% от българския пазар за 2007 – 2011 г. Те са посочени в следващата таблица 4. с конкретните относителни данни и диапазона на тяхната промяна.

Таблица 3. Обобщени относителни данни за износа за водещи 7 групи продукти на отбраната, по намаляващ дял в износа (2007 – 2011 г.)

№	Група	Усреднен дял в износа в %	Диапазон на промяна за 2007- 2011	Дял на българския износ в общия износ на ЕС
1	СО ¹ 3 – боеприпаси	36,4 %	31% - 50%	29,7 %
2	СО 4 - бомби, снаряди, ракети	33,2 %	19 % - 40%	27,6 %
3	СО 1 – леко стрелково оръжие	10,2 %	6,5% - 16%	8,4 %
4	СО 6 – бронетехника	4,4 %	1,1% - 7%	3 %
5	СО 2 – тежко стрелково оръжие	4,1 %	2% - 5,8%	14,4 %
6	СО 10 – летателни апарати	2,9 %	0,25%-5,5%	0,9 %
7	СО 9 – военни кораби (компоненти и възли)	2,2 %	1% - 7%	0,6%

Източник: Собствени изчисления на база докладите на МКЕНОМУ при МИЕТ и годишните доклади на ЕК за износа на оръжие.

Таблица 4 Обобщени относителни данни за износа за водещи 10 държави български пазари за 2007 – 2011 г. с общ дял от 80 %.

Място	Група	Усреднен дял в износа в %	Диапазон на промяна за 2007- 2011	Дял на българския износ в общия износ на ЕС
1	Грузия	16,8 %	3% - 45%	52,8 %
2	Афганистан	15,6 %	5 % - 22,6%	58,9 %
3	Алжир	15 %	6,5% - 29%	22 %
4	Йемен	8,8 %	0,4% - 34,4%	52 %
5	Ирак	8,2 %	8% - 22,8%	22,8 %
6	Индия	5,9 %	1% - 13,8 %	1,8 %
7	САЩ	3 %	1% - 5,4%	0,9 %
8	Египет	2,8 %	1 % - 5,7 %	4,8 %
9	Мали	2 %	0,2% - 3,9%	92,5%
10	Канада	2 %	0,2% - 3,5%	2,7 %

Източник: Собствени изчисления на база годишните доклади на МКЕНОМУ при МИЕТ и годишните доклади на ЕК .

Приложени са за пълнота и данните за практически целия български пазар - всичките държави, купувачи близо 95% от българската военна продукция. Те обхващат 30 държави и подробностите са представени в приложение 1.

2.1.3. ВОДЕЩИ ПРЕДПРИЯТИЯ В СЕКТОРА

За целите на доклада отбранителният сектор е разглеждан и по силата на действащата правна рамка, която изисква лицензиране и регистрация. На основание на обществено достъпната информация е изготвен подробен списък на лицензираните предприятия и на тези, изразили изрично писмено пред МИЕТ да работят в този сектор. Тези български юридически лица могат да бъдат разделени в 4 групи в съответствие с броя на заетите на трудов договор лица във фирмите. Първата, осигуряваща заетост от 84% в сектора са 69 големи предприятия. Втората група са 62 средни предприятия с дял от повече от 7% в заетостта, третата са 84 малки предприятия с дял от повече от 5% от заетостта и последната – четвъртата са 112 микро предприятия с дял под 1%. В приложение 2 са представени подробни данни.

¹ СО – списък на оръжията, съгласно приети от МС и обнародвани в ДВ списъци на продуктите, свързани с отбраната, за които се прилагат разпоредбите на Закона за експортния контрол на оръжия и изделия и технологии с двойна употреба и съответно от 2011 г. на Закона за експортния контрол на продукти, свързани с отбраната, и на изделия и технологии с двойна употреба

Таблица 5 Данни за групите предприятия по отношение на размера, измерван със заетостта (2007-2011 г.)

Български юридически лица	Група	Показател	Заетост на трудов договор	Дял в % за целия сектор
Големи предприятия	69 броя	От 100 до 6700 души на трудов договор	33092	84.00
Средни предприятия	62 броя	От 50 до 100 души на трудов договор	2826	7.17
Малки предприятия	84 броя	От 10 до 50 души на трудов договор	2152	5.46
Микропредприятия	112 броя	До 10 души на трудов договор	383	0.97

Източник: Собствени изчисления на база регистрите на МВСОПСД и МИЕТ и СБОИ и НОИ. Поименния списък за 2011 г. на тези предприятия е посочен в Приложение №3.

Големите предприятия в сектора – 69 юридически лица са представителните и определящите в икономически смисъл за този сектор. В българската отбранителна промишленост трудно би могло да се говори за съществена роля и място на малките и средни предприятия.

Приложена е и информация за водещите предприятия, подредени по заетост за 2010 година и след това по обема на продажбите. Те са представени в таблица 6, обхващаща 16 фирми, които за различните години формират между 44% и 47% от заетостта в сектора. Те са структуроопределящи по вида на своята продукция и едновременно са практически градоопределящи по смисъла на заетостта, която осигуряват в редица населени места на територията на България. Тези фирми са типичните и представителните, в тесния смисъл на понятието отбранителна промишленост. Всички те имат сертифицирани системи за управление на качеството по ИСО 9001 и по-голямата част са сертифицирани и по военния стандарт AQAP 2110.

Посочените в таблица 6 фирми формират повече от 70% от българския износ на военна продукция за разглеждания период и едновременно с това присъстват на водещите български пазари. Техните икономически показатели са сравними с показателите на водещите предприятия в българската икономика, като цяло и сред водещите на редица области и общини. Това ни позволява да определим предприятията от отбранителната промишленост като структуро- и градоопределящи.

Образно казано гласът на тези 16 предприятия задължително трябва да бъде чуван, когато се анализира и обсъжда този сектор.

Таблица 6 Водещи производители от отбранителната промишленост подредени по намаляващ дял на заетите по трудов договор за 2010 г.

No	Предприятие	Град	Приходи от продажби (хил. лв.)			Брой служители			Ефективност на използване на персонала (коефициент)			Темп на изменение на продажбите (нарастване/намаляване на приходите) (коефициент)	
			2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2009	2010
1	Арсенал АД	Казанлък	92,283	99,609	130,000	5,515	5,971	7,225	16.7	16.7	18.0	7.9	30.5
2	ВМЗ ЕАД	Сопот	78,324	57,429	79,841	3,831	3,499	3,526	20.4	16.4	22.6	-26.7	39.0
3	Аркус АД	Лясковец	64,306	68,121	101,850	1,956	1,766	1,957	32.9	38.6	52.0	5.9	49.5
4	Терем КРЗ Флотски Арсенал	Варна	25,486	25,870	19,965	628	638	652	40.6	40.5	30.6	1.5	-22.8
5	Дунарит АД	Русе	69,643	27,015	45,406	473	521	577	147.2	51.9	78.7	-61.2	68.1
6	Емко ЕООД	София	37,099	24,138	62,247	387	419	460	95.9	57.6	135.3	-34.9	157.9
7	Самел -90 АД	Самоков	25,245	20,051	21,341	409	375	383	61.7	53.5	55.7	-20.6	6.4
8	Терем Хан Крум	Търговище	8,657	8,147	2,119	566	535	378	15.3	15.2	5.6	-5.9	-74.0
9	Черно море АД	Варна	6,958	4,392	10,055	417	389	372	16.7	11.3	27.0	-36.9	128.9
10	Оптикс АД	Панагюрище	12,783	14,754	26,338	370	295	330	34.5	50.0	79.8	15.4	78.5
11	Терем Г.Бенковски	Пловдив	9,061	1,834	861	304	349	308	29.8	5.3	2.8	-79.8	-53.1
12	Максам България АД- Експал България АД	Габрово	18,284	15,093	19,206	186	220	231	98.3	68.6	83.1	-17.5	27.3
13	Терем Ивайло ЕООД	В.Търново	3,456	5,409	3,917	199	227	215	17.4	23.8	18.2	56.5	-27.6
14	Видекс АД	София	13,614	12,560	3,350	184	199	101	74.0	63.1	33.2	-7.7	-73.3
15	Кинтекс ЕАД	София	40,484	81,654	85,725	н.д.	79	77	н.д.	1,033.6	1,113.3	101.7	5.0
16	Терем Овеч ЕООД	Провадия	1,874	1,795	574	80	82	76	23.4	21.9	7.6	-4.2	-68.0

Източник: Изчисления на БСК и автора на база достъпни данни от МВСОПСД и информационната система на БСК. Данните за Арсенал АД са на база информация от Агенцията за приватизация и следприватизационен контрол и експертна оценка на автора.

2.2. ОСНОВНИ ФАКТОРИ, ВЛИЯЕЩИ ВЪРХУ РАЗВИТИЕТО НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ – ТЕКУЩО СЪСТОЯНИЕ В СЕКТОРА

Основните показатели, характеризиращи състоянието на човешките ресурси са възраст, регион, пол, възнаграждение, умения и квалификация, определяни чрез групите специалисти, форма на заетост.

Всички тези фактори обобщено дават една картина на стабилен сектор, застаряващ и феминизиращ се, с възможности за развитие при осигуряване на компетентни специалисти и активен диалог с изпълнителната власт.

Най-пълна и точна картина дават конкретните данни в таблици от № 7 до № 12 включително. Те позволяват да се прави преценка съобразно развитието на конкретните условия в рамките на общия проект.

2.2.1. ДЕМОГРАФСКИ ОСОБЕНОСТИ И ВЪЗНАГРАЖДЕНИЕ В СЕКТОРА

Оценката на демографските особености на работната сила по данни на НОИ за сектор 2540 „Производство на въоръжение и боеприпаси“ по основните ключови показатели, характерни за всички сектори в българската икономика е единствено възможната, достатъчно точната и изчерпателна за целите на този проект.

Възрастовата структура на работната сила се характеризира с ясно изразено застаряване на сектора, при съотношение близо 60% към 40% в полза на възрастовите групи над 44 години. За целите на анализа за условно разделяне на млади и възрастни е използвана възрастта от 44 години. Застаряването на работната сила в сектора е резултат от общата неблагоприятна демографска тенденция както за България, така и за целия ЕС-27.

Особено тревожен е фактът за добре изразената устойчивост на това застаряване. Има се предвид два елемента на тази негативна устойчивост на застаряването. Първият елемент е малкият дял на младите специалисти във възрастовата група от 25 до 34 години, който не надхвърля 14%. По същество това е групата, която би трябвало да осигури приемственост и определи развитието на сектора в близките 10 – 15 години. Вторият е делът от 50% на хората, които в следващите 10-15 години ще бъдат вече дългогодишни пенсионери. Конкретните данни са показани в таблица 7.

Таблица 7 Относителен дял на възрастови групи в Сектор 2540 - Производство на въоръжение и боеприпаси за периода 2008 – 2011 г.

Възраст	15-24 г.	25-34 г.	35-44 г.	45-54 г.	55-64 г.	>=65 г.
Усреднен дял в % за възрастовата група за времето 2008-2011	4.56	13.07	22.68	34.18	24.64	0.88
Минимален дял в % за периода	3.76	12.41	22.15	32.91	23.94	0.67
максимален дял в % за периода	5.68	13.91	23.27	36.12	25.79	1.04
До/над 45 г. в %		40.30		59.70		

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

По отношение на пола за заетите в сектора има лек превес на мъжете с дял от повече от 53% над жените, които са близо 47% от заетите.

Интересен показател е значителният дял на „възрастни“ (групата над 45 години) мъже – близо 70% от които ще са пенсионери в близките 10 – 15 години, докато при жените този показател е по-малко от 60%. Т.е. феминизацията на този сектор в близките време ще бъде ясно изразена. Феминизацията, сама по себе си не може да бъде определена като подпомагач или затрудняващ фактор за развитието, но поради спецификата на този сектор трябва да бъде специално разглеждана.

В географската картина на пола на зетите лица по същество ясно личи заетостта на основните производители като Арсенал – Казанлък, ВМЗ – Сопот, Оптикс и Оптикоелектрон - Панагюрище; Аркус - Лясковец, Терем-Ивайло – В.Търново и ЕМКО - Трявна. При тях не се забелязват значителни отклонения от средните показатели за страната. В таблици от 8 до 10 са дадени абсолютните и относителните стойности на разпределението на пола, регионите и възрастта за четирите последователни години – 2008, 2009, 2010 и 2011, за да могат да бъдат използвани съобразно конкретните интереси.

Таблица 8 Данни за пол, регион, възраст – абсолютни стойности за 2008 - 2011 - в Сектор 2540 - Производство на въоръжение и боеприпаси – Жени.

Година	Област	Жени						Общо
		15-24 г.	25-34 г.	35-44 г.	45-54 г.	55-64 г.	>=65 г.	
2011	Велико Търново	33	165	212	273	164		847
	Монтана					1		1
	Пловдив	55	205	547	900	358		2,065
	Смолян		3	2	4	2		11
	София-град	4	8	34	62	65		173
	София-област		2		2			4
	Стара Загора	214	810	1,097	1,344	701	3	4,169
	Търговище	1	10	20	37	38		106
	Хасково			1	1	2		4
			307	1,203	1,913	2,623	1,331	3
	Дял в % за пола	4.16	16.30	25.92	35.54	18.04	0.04	48.77
2010	Бургас	3	15	15	15	5		53
	Велико Търново	44	205	237	309	192		987
	Габрово			1	3	2		6
	Пловдив	75	231	621	959	400		2,286
	Смолян	2	7	7	19	3		38
	София-град	4	12	27	62	58		163
	София-област	1	3	14	28	12		58
	Стара Загора	258	882	1,109	1,393	674	4	4,320
	Търговище	2	12	24	23	10		71
	Хасково				1	2		3
		389	1,367	2,055	2,812	1,358	4	7,985
	Дял в % за пола	4.87	17.12	25.74	35.22	17.01	0.05	49.28
2009	Бургас	6	12	16	15	10		59
	Велико Търново	39	196	214	303	159		911
	Габрово			3	2	1		6
	Пловдив	79	223	734	1,021	414		2,471
	Смолян	2	2	2	3	1		10
	София-град	4	13	32	75	41		165
	София-област	2	3	14	39	18	1	77

	Стара Загора	189	716	1,014	1,304	558	5	3,786
	Търговище	2	13	25	22	6		68
	Хасково		1	7	5	9		22
2009		323	1,179	2,061	2,789	1,217	6	7,575
	Дял в % за пола	4.26	15.56	27.21	36.82	16.07	0.08	49.78
2008	Бургас	5	9	13	18	5		50
	Велико Търново	54	234	265	380	171		1,104
	Габрово			5	6			11
	Пловдив	80	212	738	973	348		2,351
	Смолян	1	12	14	16	6		49
	София-град	3	15	24	73	36		151
	София-област	1	1	17	33	24		76
	Стара Загора	136	635	881	1,247	496	3	3,398
	Търговище	2	19	28	26	9		84
	Хасково		4	6	6	6		22
2008		282	1,141	1,991	2,778	1,101	3	7,296
	Дял в % за пола	3.87	15.64	27.29	38.08	15.09	0.04	50.03

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ

Таблица 9 Данни за пол, регион, възраст – абсолютни стойности за 2008 - 2011 - в Сектор 2540 - Производство на въоръжение и боеприпаси – Мъже

Година	Област	Мъже						Общо	Общо мъже и жени
		15-24 г.	25-34 г.	35-44 г.	45-54 г.	55-64 г.	>=65 г.		
2011	Велико Търново	51	196	273	361	368	12	1,261	2,108
	Монтана			1				1	2
	Пловдив	65	91	359	698	581	2	1,796	3,861
	Смолян	4	3	1	10	5	2	25	36
	София-град	17	42	58	121	191	24	453	626
	София-област	1	3		4	6	4	18	22
	Стара Загора	269	463	714	1,041	1,297	101	3,885	8,054
	Търговище	3	3	29	139	119	2	295	401
	Хасково			3	11	4		18	22
2011		410	801	1,438	2,385	2,571	147	7,752	15,132
	Дял в % за пола	5.29	10.33	18.55	30.77	33.17	1.90	51.23	100.00
2010	Бургас	4	12	10	21	11	8	66	119
	Велико Търново	66	200	279	311	361	13	1,230	2,217
	Габрово			1				1	7
	Пловдив	84	97	419	824	684	14	2,122	4,408
	Смолян	11	5	6	22	6	1	51	89
	София-град	3	19	37	110	154	16	339	502
	София-област	2	6	13	41	35	4	101	159
	Стара Загора	360	546	765	1,166	1,303	108	4,248	8,568
	Търговище	1	1	9	17	15		43	114
	Хасково			3	8	5		16	19
2010		531	886	1,542	2,520	2,574	164	8,217	16,202
	Дял в % за пола	6.46	10.78	18.77	30.67	31.33	2.00	50.72	100.00
2009	Бургас	6	11	5	21	11	4	58	117
	Велико Търново	42	193	265	322	355	6	1,183	2,094
	Габрово			1				1	7
	Пловдив	49	106	461	856	686	13	2,171	4,642

	Смолян	4	2	4	14	7	1	32	42
	София-град	4	14	33	110	133	12	306	471
	София-област	10	12	21	76	60	7	186	263
	Стара Загора	180	415	679	1,047	1,245	74	3,640	7,426
	Търговище		2	8	18	12		40	108
	Хасково			3	12	10		25	47
2009		295	755	1,480	2,476	2,519	117	7,642	15,217
	Дял в % за пола	3.86	9.88	19.37	32.40	32.96	1.53	50.22	100.00
2008	Бургас	4	10	3	11	12	3	43	93
	Велико Търново	54	208	252	361	355	4	1,234	2,338
	Габрово					2		2	13
	Пловдив	46	130	499	913	615	6	2,209	4,560
	Смолян	11	4	8	27	10	1	61	110
	София-град	7	13	34	101	113	5	273	424
	София-област	2	6	13	38	54	5	118	194
	Стара Загора	143	294	551	1,008	1,209	70	3,275	6,673
	Търговище		4	9	19	13		45	129
	Хасково			7	12	7	1	27	49
2008		267	669	1,376	2,490	2,390	95	7,287	14,583
	Дял в % за пола	3.66	9.18	18.88	34.17	32.80	1.30	49.97	100.00

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ

Възнаграждението, оценено чрез осигурителния доход на работната сила по региони и групи специалисти, е един от ключовите икономически показатели. Промяната в доходите за 2008, 2009, 2010, 2011 години се характеризира с:

1. Най-висок е усредненият осигурителен доход на заетите в сектор „Производство на въоръжение и боеприпаси“ за регионите, където заетостта е градоопределяща за всички групи специалистивъв Велико Търново, следван от Сопот и Панагюрище и най-нисък е осигурителният доход в Казанлък.

2. Усреднения доход на аналитичните специалисти е 60%, а на заетите без квалификация е 22% от дохода на ръководния персонал.

3. За 2011 г. възнагражденията на аналитичните специалисти за различните населени места се изменят в диапазона от 500 до близо 1100 лева. На техниците и другите приложни специалисти този показател е от 550 до 1000 лева., за квалифицираните работници е от 440 до близо 620 лева, а за операторите на машини и съоръжения - от 440 до близо 600 лева.

4. Средногодишният осигурителен доход на всички групи расте през годините, с изключение на персонала зает с охрана.

Конкретните данни за осигурителния доход, регион и група са представени в Таблица 11, а в Таблица 12 са измененията на средногодишния осигурителен доход за 2008 – 2011 г.

Таблица 10 Данни за пол, регион, възраст – относителен дял в % в Сектор 2540 - Производство на въоръжение и боеприпаси – мъже и жени

Година	Област	Жени							Мъже							
		15-24 г.	25-34 г.	35-44 г.	45-54 г.	55-64 г.	>=65 г.	Общо	15-24 г.	25-34 г.	35-44 г.	45-54 г.	55-64 г.	>=65 г.	Общо	
Усреднено	Бургас	8.64	22.22	27.16	29.63	12.35	0.00	49.24	8.38	19.76	10.78	31.74	20.36	8.98	50.76	
До/над 45 г.	Бургас	58.02			41.98					38.92			61.08			
Усреднено	Велико Търново	4.42	20.78	24.11	32.87	17.82	0.00	43.95	4.34	16.24	21.78	27.61	29.32	0.71	56.05	
До/над 45 г.	Велико Търново	49.31			50.69					42.36			57.64			
Усреднено	Габрово	0.00	0.00	39.13	47.83	13.04	0.00	85.19	0.00	0.00	50.00	0.00	50.00	0.00	14.81	
До/над 45 г.	Габрово	39.13			60.87					50.00			50.00			
Усреднено	Пловдив	3.15	9.50	28.78	42.00	16.57	0.00	52.50	2.94	5.11	20.94	39.66	30.92	0.42	47.50	
До/над 45 г.	Пловдив	41.43			58.57					28.99			71.01			
Усреднено	Смолян	4.63	22.22	23.15	38.89	11.11	0.00	38.99	17.75	8.28	11.24	43.20	16.57	2.96	61.01	
До/над 45 г.	Смолян	50.00			50.00					37.28			62.72			
Усреднено	София-град	2.30	7.36	17.94	41.72	30.67	0.00	32.23	2.26	6.42	11.82	32.24	43.11	4.16	67.77	
До/над 45 г.	София-град	27.61			72.39					20.50			79.50			
Усреднено	София-област	1.86	4.19	20.93	47.44	25.12	0.47	33.70	3.55	6.38	11.11	37.59	36.64	4.73	66.30	
До/над 45 г.	София-област	26.98			73.02					21.04			78.96			
Усреднено	Стара Загора	5.09	19.42	26.17	33.74	15.50	0.10	51.02	6.33	11.42	18.00	28.32	33.59	2.35	48.98	
До/над 45 г.	Стара Загора	50.67			49.33					35.75			64.25			
Усреднено	Търговище	2.13	16.41	29.48	32.83	19.15	0.00	43.75	0.95	2.36	13.00	45.63	37.59	0.47	56.25	
До/над 45 г.	Търговище	48.02			51.98					16.31			83.69			
Усреднено	Хасково	0.00	9.80	27.45	25.49	37.25	0.00	37.23	0.00	0.00	18.60	50.00	30.23	1.16	62.77	
До/над 45 г.	Хасково	37.25			62.75					18.60			81.40			
Усреднено	10 области	3.22	13.19	26.43	37.24	19.86	0.06	46.78	4.65	7.60	18.73	33.60	32.83	2.59	53.22	
Мин %		0.00	0.00	17.94	25.49	11.11	0.00	37.23	0.00	0.00	10.78	0.00	16.57	0.00	14.81	
Макс %		8.64	22.22	29.48	47.83	30.67	0.47	85.19	17.75	19.76	50.00	50.00	50.00	8.98	67.77	
До/над 45 г.		42.84			57.16					30.98			69.02			

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

Таблица 11 Данни за доход, регион, група в Сектор 2540 - Производство на въоръжение и боеприпаси за 2008 – 2011 за 9 групи специалисти

Година	Област	Президент, законодатели, висши служители и ръководители	Аналитични специалисти	Техници и други приложни специалисти	Административен персонал	Персонал зает с услуги за насел., охрана и търговия	Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии	Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия	Професии, неизискващи специална квалификация	Без професионална група
2011	В. Търново	1,314.63	749.63	705.73	606.12	566.53	524.21	505.08	233.54	438.47
2011	Монтана	1,000.00								270.00
2011	Пловдив	950.10	527.87	555.48	478.20	274.32	465.61	462.99	232.62	725.86
2011	Смолян	1,320.34	919.31	1,008.00		216.68	574.74		360.58	
2011	София-град	1,544.02	1,084.11	595.80	459.16	394.69	466.26	472.49	254.30	420.00
2011	София-област	806.00	506.86		384.94	300.00	446.05	488.16	463.48	
2011	Стара Загора	1,053.91	714.00	706.09	484.23	439.30	477.24	546.60	302.68	435.63
2011	Търговище	1,109.34	722.28	545.42	521.54	479.92	481.32	439.12	248.58	152.25
2011	Хасково	2,000.00	800.00	752.37			623.56	605.00	225.50	
	Усреднен осиг. доход за 2011	1,233.15	753.01	695.56	489.03	381.63	507.37	502.78	290.16	407.03
	минимален	806.00	506.86	545.42	384.94	216.68	446.05	439.12	225.50	152.25
	максимален	2,000.00	1,084.11	1,008.00	606.12	566.53	623.56	605.00	463.48	725.86
2010	Бургас	843.55	930.50	982.05		341.90	642.69	508.61	282.53	
2010	В. Търново	1,350.40	709.85	685.53	603.80	553.25	598.31	615.74	234.36	
2010	Габрово	0.00	270.00		120.00			252.21	26.86	
2010	Пловдив	1,172.89	555.87	446.78	400.20	454.13	472.83	498.70	228.54	368.53
2010	Смолян	1,329.93	722.45	300.00		341.44	900.37	665.07	665.55	
2010	София-град	1,361.33	840.74	668.26	627.04	462.57	410.59	493.91	254.42	
2010	София-област	1,022.93	693.49	691.74	628.35	357.56	536.98	514.22	189.39	
2010	Стара Загора	913.67	628.64	542.13	415.01	384.76	497.68	432.74	230.30	420.00
2010	Търговище	1,141.47	725.11	464.59	455.79	312.77	401.21	377.26	174.87	
2010	Хасково	1,975.32	797.41	748.20			580.70	681.43	355.60	
	Усреднен осиг. доход за 2010	888.30	535.15	479.61	310.49	361.95	451.05	398.12	211.20	394.27
	минимален	843.55	270.00	446.78	120.00	312.77	401.21	252.21	26.86	368.53
	максимален	1,975.32	930.50	982.05	628.35	553.25	900.37	681.43	665.55	420.00

2009	Бургас	420.37	725.36	686.84		405.84	627.23	595.80	284.94	
2009	В. Търново	1,433.61	679.68	680.50	631.39	571.34	557.87	562.39	212.15	
2009	Габрово	0.00	244.29		120.00			270.00	23.36	
2009	Пловдив	1,060.18	578.95	485.48	407.29	436.30	452.65	475.74	206.64	345.00
2009	Смолян	1,307.30	722.45	694.80		678.60	675.47	541.19	310.39	
2009	София-град	1,194.92	889.70	619.32	578.39	243.84	401.07	460.66	347.16	
2009	София-област	1,319.25	408.52	701.00	746.80	793.34	849.73	728.95	301.05	
2009	Стара Загора	863.18	549.57	504.08	370.48	373.26	452.96	414.09	233.53	261.33
2009	Търговище	1,140.16	674.40	466.97	465.59	316.34	357.17	387.31	125.21	
2009	Хасково	1,692.20	977.10	567.40	613.55		461.55	488.13	267.66	
	Усреднен осиг. доход за 2009	1,159.02	620.57	600.71	476.69	477.36	537.30	465.43	228.87	303.17
	минимален	420.37	244.29	466.97	120.00	243.84	357.17	270.00	23.36	261.33
	максимален	1,692.20	977.10	701.00	631.39	793.34	849.73	728.95	347.16	345.00
2008	Бургас	650.75	779.65	535.14		203.76	453.48	428.02	172.44	240.00
2008	В. Търново	1,285.01	659.45	774.20	673.65	585.38	646.43	582.46	230.29	525.00
2008	Габрово		232.88	215.00	297.11			100.00	45.65	
2008	Пловдив	1,026.55	617.12	594.40	543.05	595.30	629.02	620.40	247.64	234.17
2008	Смолян	1,585.33	2,000.00	783.40	995.80	798.40	1,043.79	974.63	681.04	
2008	София-град	1,208.15	973.16	565.02	647.46	220.00	458.08	402.65	267.41	
2008	София-област	1,031.89	636.94	832.42	723.53	388.71	795.01	506.87	216.10	
2008	Стара Загора	826.65	542.03	463.14	348.02	343.03	402.36	366.77	208.92	733.39
2008	Търговище	1,100.52	912.69	457.94	411.90	302.56	368.12	295.76	232.70	
2008	Хасково	1,095.98	1,258.80	569.65	582.25		441.15	442.87	183.89	
	Усреднен осиг. доход за 2008	955.85	763.96	519.08	468.73	402.14	531.04	431.78	221.87	433.14
	минимален	650.75	232.88	215.00	297.11	203.76	368.12	100.00	45.65	234.17
	максимален	1,285.01	2,000.00	774.20	995.80	798.40	1,043.79	974.63	681.04	733.39

Собствени изчисления на база информация от НОИ

Таблица 12 Изменението на усреднения осигурителен доход на 9 групи за периода 2008 -2011 г. в Сектор 2540 - Производство на въоръжение и боеприпаси

Усреднен осигурителен доход	Президент, законодатели, висши служители и ръководители	Аналитични специалисти	Техници и други приложни специалисти	Административен персонал	Персонал зает с услуги за насел., охрана и търговия	Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии	Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия	Професии, неизискващи специална квалификация	Без професионална група
2011	1,233	753	696	489	382	507	503	290	407
2010	888	535	480	310	362	451	398	211	394
2009	1,159	621	601	477	477	537	465	229	303
2008	956	764	519	469	402	531	432	222	433

Собствени изчисления на база информация от НОИ

2.2.2. УМЕНИЯ И КВАЛИФИКАЦИЯ НА ЗАЕТИТЕ В СЕКТОРА

Поради спецификата на сектора и за осигуряване на възможност за сравнимост на данните с други отрасли са използвани данни на ниво професионална група. Показателите за всяка професионална група /възраст като брой заети и относителен дял в % и дела на заетите в групата от общия дял заети в сектора са изложени в приложение 7.2, таблици 7.2.1 – 7.2.9.

Водещите по заетост сред професионалните групи са оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия с близо 33% от всички заети лица в сектора, като при тях близо 55% са на възраст над 45 години.

Следващата група са квалифицирани производствени работници с близо 28% дял и ясно изразено застаряване, тъй като повече от 61% са на възраст над 45 години.

Третата група професии са тези работници, не изискващи професионална квалификация с близо 19% дял, като при тях работниците над 45 години са 52%.

От гледна точка на уменията и квалификацията за научноизследователската и развойна дейност в сектора, определена чрез броя на заетите аналитични специалисти е малко над 5%. Близо 67% от тях са във възрастовата група над 45 години, а младите специалисти са едва 33%.

Основната заетост в сектора (над 90%) са застаряващи изпълнителски кадри. Конкретните данни са посочени в Таблица 13.

ТАБЛИЦА 13 СЕКТОРНИТЕ УСРЕДНЕНИ ПОКАЗАТЕЛИ В % ПО ПРОФЕСИОНАЛНИ ГРУПИ И ВЪЗРАСТ СА ПОСОЧЕНИ В СЕКТОР 2540 - ПРОИЗВОДСТВО НА ВЪОРЪЖЕНИЕ И БОЕПРИПАСИ

Професионална група/ възраст усреднено за 2008- 2011	15-24 г.	25-34 г.	35-44 г.	45-54 г.	55-64 г.	>=65 г.	дял в % от общо заети всички групи
Президент, законодатели, висши служители и ръководители	0.23	4.00	15.95	38.92	38.92	1.98	4.46
до/над 45 г.	20.18		79.82				
Аналитични специалисти	1.87	12.03	19.42	32.94	32.95	0.79	5.22
до/над 45 г.	33.33		66.67				
Техници и други приложни специалисти	1.98	6.74	16.89	38.59	34.19	1.62	5.57
до/над 45 г.	25.60		74.40				
Административен персонал	2.52	10.54	19.77	40.03	26.92	0.22	2.95
до/над 45 г.	32.82		67.18				
Персонал зает с услуги за насел., охрана и търговия	0.61	4.99	15.14	31.08	43.54	4.64	0.01
до/над 45 г.	20.74		79.26				
Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии	4.69	12.38	21.87	33.54	26.53	0.99	27.69
до/над 45 г.	38.94		61.06				
Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия	5.57	13.90	25.99	35.34	18.74	0.47	32.91
до/над 45 г.	45.45		54.55				

Професии, неизискващи специална квалификация	6.07	18.17	23.46	31.50	20.32	0.48	18.57
до/над 45 г.	47.70			52.30			
Без професионална група	4.41	12.95	20.57	33.54	28.52	0.00	0.25
до/над 45 г.	37.94			62.06			

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

Подробни данни за възрастовите и квалификационни групи са представени в приложение 2, таблици от 7.2.1. до 7.2.9. Анализът им показва следното: :

За президентите, управителите, изпълнителните директори и другите ръководители е ясно изразено застаряването, тъй като близо 80% от тях са на възраст над 45 г., от които близо 45% над 55 години.

За аналитичните специалисти също е характерно застаряването, тъй като дела на заетите на възраст над 45 години е 67 %.

За техниците и другите приложни специалисти, заетите на възраст над 45 години са повече от 74 %, т.е. отново остро изразено застаряване. Административния персонал на възраст над 45 години е повече от 67 %. Охранителите в сектора на възраст над 45 г. са повече от 79%. При квалифицираните производствени работници възрастовата група над 45 години надвишава 61%.

В известна степен обнадеждаваща е картината при операторите на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделията, където хората над 45-годишна възраст са близо 55% и при целенасочена политика в близките 10 – 15 години има всички предпоставки да се гарантира приемственост.

Друг определящ и красноречив показател е формата на заетост. Практически всички (между 98% и 100% за различните години) определящи заетостта групи специалисти в сектор 2540 „Производство на въоръжение и боеприпаси“ работят на трудов договор. При професиите, неизискващи специална квалификация делът на заетите на трудов договор се изменя между 89% и 95% за разглеждания период. При деветата група – без професии има заетост по условията на нетрудови правоотношения, която през годините е 95%.

Конкретните данни за вида правоотношения за 9-те професионални групи в сектор 2540 „Производство на въоръжение и боеприпаси“ по години за периода 2008-2011 г. са представени в приложение 2, таблици 7.2.10-7.2.45. Близо 98% от ръководителите в сектора работят на трудов договор и за четирите години на разглеждания период, докато общо за българската икономика този дял е 76%.

По групи картината накратко може да бъде описана както следва:

За първата група - президентите, управителите, изпълнителните директори и другите ръководители, определящи и преобладаващи са трудовоправните отношения, които се променят между над 94% за 2009 г. до близо 98% за 2011 г.

Ясна и стабилна е обвързаността чрез трудови правоотношения за втората група - аналитичните специалисти - повече от 99% за всяка от четирите години – 2008, 2009, 2010, 2011 г.

За третата група - техниците в сектора също трудовоправните отношения за 2008, 2009, 2010 и 2011 г. са с дял от повече от 99%, както е посочено в таблиците от 11.3.1 до 11.3.4.

И при административния персонал повече от 99% е теглото на трудово-правните отношения за четирите години.

При групите на охранителите, квалифицираните производствени работници и операторите на машини и съоръжения трудово-правните отношения са единствената форма на заетост за разглеждания период.

За групата от професиите, неизискващи специална квалификация отново трудово-правните отношения са безспорни с дял между 99 и 100%. При деветата квалификационна група (без професионална група) заетите между 89 и 95% работят при нетрудови правоотношения и за четирите години.

2.2.3. НОВИ РАБОТНИ МЕСТА – ХАРАКТЕРИСТИКИ И КАЧЕСТВО

Определянето на потребностите от нови работни места е направено въз основа на направения дотук анализ на броя и групите на заетите в сектора, както и изразените потребности в СРБОТИБ, приета с протокол № 21 на МС от 30 май 2012 г. Трите групи, които се очаква да осигуряват заетост в близките години са:

- Аналитични специалисти - това е персонала, занимаващ се с анализ, изследвания и развой. При запазване на сегашната пропорция и отчитайки достигането на пенсионната възраст за близките 5 години би трябвало да бъдат наети поне 250 души. Става дума за градове като Казанлък, Велико Търново, София, и другите посочени в таблиците с географското разпределение в България. Тази бройка ще расте при осъществяване на заявените намерения от сектора за повишаване на конкурентоспособността ;
- Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии са следващата група, осигуряваща значителна заетост. При нея може да се очаква само запазване на досегашния дял. Отчитайки достигането на пенсионната възраст в близките години новите работни места би трябвало да достигнат 2000 души. Отново трябва да се подчертае, че тези работни места са концентрирани в 4-5 града, което се вижда в таблици 7.2.30 – 7.2.33 от приложението.
- Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия са втората най-голяма група осигуряваща заетост и ще се запази като такава. Отчитайки естествения процес на пенсиониране и запазване на българските пазари в близките години би трябвало да бъдат наети около 460 души.

Общо 3100 нови работни места в близките пет години в този сектор би трябвало да бъдат осигурени за Аналитични специалисти, Квалифицирани производствени работници и Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия на трудов договор.

Географската концентрация на сектора е ясно изразена и поради наличното оборудване и специфичните изисквания не може да се очаква да бъде променена.

Таблица 14 Данни за географското разположение на отбранителната промишленост в България за 2011 г.

Отбранителната промишленост е в 36 населени места в България	Заетост 2011	Дял в %
Населено място и брой юридически лица	39395	100.00
София - 34 ю.л.	15995	40.60

Казанлък - 17 ю.л.	6873	17.45
Сопот - 3 ю.л.	3350	8.50
Лясковец - 1 ю.л.	1614	4.10
Пловдив - 16 ю.л.	1542	3.91
Варна -9 ю.л.	1520	3.86
Козлодуй - 2 ю.л.	1520	3.86
Габрово - 8 ю.л.	1293	3.28
Търговище -2 ю.л.	914	2.32
Русе - 1 ю.л.	553	1.40
Панагюрище - 3 ю.л.	519	1.32
Водещите 10 селища - 96 ю.л.		90.60
Хасково - 4 ю.л.	468	1.19
Самоков - 3 ю.л.	455	1.15
Ямбол - 4 ю.л.	406	1.03
Велико Търново -3 ю.л.	343	0.87
Крън - 1 ю.л.	186	0.47
Враца - 1 ю.л.	114	0.29
Елхово - 1 ю.л.	114	0.29
Нови Искър - 1 ю.л.	80	0.20
Провадия - 1 ю.л.	78	0.20
Кърджали - 1 ю.л.	64	0.16
Водещите 20 селища -116 ю.л.		96.46

Източник: Собствени изчисления на база данни на МКЕКНОМУ и НОИ.

Основни изводи и фактори, влияещи върху развитието на човешките ресурси в сектора:

Вече е налице тенденцията към застаряване на човешките ресурси в сектор „Отбранителна промишленост“ и тя ще се засили през следващите десетилетия в България. Забелязва се признаци и на феминизация на производството. Демографските фактори изправят сектора и развитието на човешките ресурси пред сериозни предизвикателства. Трайната тенденция на засилена миграция и емиграция, като част от демографския проблем, води до още по-бързо нарастване на относителния дял на населението в нетрудоспособна възраст спрямо работещите у нас.

Забелязват се признаци за недостатъчна функционална компютърна грамотност, както и недостатъчна езикова грамотност (арабски и руски езици) и недостатъчни познания за конкретни групи държави (Северна Африка, Близкия изток, Азия).

2.3. ПРОГНОЗИ ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕКТОРА, ПРОМЯНА НА ТЕХНОЛОГИИТЕ И ОРГАНИЗАЦИОННАТА СТРУКТУРА ЗА ПЕРИОДА 2014-2020 г.

За определяне на потребностите от специалисти в сектора използвахме информацията от Стратегията за развитие на българската отбранително-технологична индустриална база, разработена от СБОИ и приета с протокол № 21 на Министерския Съвет от 30 май 2012 г. Тя формулира очакванията и желанията на Българската отбранително технологична индустриална база (БОТИБ). Допълнително, на основание на анализа, на българския износ и пазари, са оценени тези желания от стратегията с „очите“ на пазара.

Потребностите се разглеждат в две времеви рамки – до 2018 г. и след това. Трябва да отбележим, че тези потребности са на база формирания се модел на либерални отношения между производство с основно частна собственост и държавни отбранителни потребности при остра конкуренция на контролирани национален и международен пазар.

През първия етап до 2018 г. се очаква да завърши преориентацията на БОТИБ за постигане на висока степен на участие, ангажиране и изпълнение на проекти или части от тях в рамките на сътрудничеството и кооперирането със страните членки на ЕС и НАТО, както и да се задълбочи и разшири отбранително-индустриалното сътрудничество чрез нови форми и съвместни проекти с националните въоръжени сили и развиващите се индустрии на трети приятелски страни.

През втория етап след 2018 г., при съгласуване на обслужването на националните отбранителни способности и удовлетворяването на потребностите от съвременни продукти и системи, да се извърши подготовката на БОТИБ и да се предприемат действия за изпълнението на определени задължения по националната и колективната отбрана в съответствие с визията, стратегиите и плановете, готвени от ЕС и НАТО, с хоризонт до 2030 г. и да бъде налице качествена промяна на продуктовата структура, обема и ефективността от производството и експорта на българската отбранителна индустрия.

Безспорна е ролята на човешкия капитал, в частност научноизследователски кадри, специалисти с висше и средно специално образование и разбира се страноведи – специалисти, активно ползващи езика на основните български пазари и едновременно с това познаващи местните обичаи, нрави, условия в допълнение на гео политическите турбуленции, характерни за редица от тези държави.

Съществена, допълваща, а в редица случаи и водеща е ролята на:

- научно и технологично обслужване предлагано от БАН, ВУЗ, различни центрове за иновации и др.;
- административно-търговско-политическо обслужване, предлагано от МИЕТ, МВНР, МО и разбира се от Министерския съвет, тъй като стабилното и дългогодишно присъствие на водещите български пазари, включва стабилни и предсказуеми двустранни отношения. Това е в сила и за двустранното военнотехническо и отбранително сътрудничеството с водещи стратегически партньори от НАТО и ЕС.

Отбранителната промишленост на България притежава технологични възможности, потенциал и осигурява производство на продукция на световно равнище в областта на лекото въоръжение, боеприпасите и отделни направления на радиоелектронната война, средства за детекция и за противодействие на заплахи от импровизирани взривни устройства, оптика,

при благоприятно съотношение на цена и качество. Предлагат се също така и ремонт и модернизация на бронетанкова техника, с която разполагат редица пазари. Част от изделията са представени и ползвани от страните членки на НАТО, ЕС. Някои от производителите самостоятелно преминаха на продукти по НАТО стандарти, но българското участие в различни форми на коопериране с НАТО и ЕС е твърде ограничено.

Има предпоставки за започване на консолидацията на активи и ресурси в сектора на национално равнище, участие в процедури по смесване/сливане с чуждестранни производители и ускоряване привличането на инвестиции от отбранителната индустрия на страните от евро атлантическото пространство.

Задължително е повишаването на образователното и квалификационно равнище на заетите, да се подобри подготовката и подготовката на изпълнителски, инженерно-технически и ръководни кадри за индустрията, да се създадат стимули за увеличаване броя на ангажираните с изследванията и технологиите за сигурността и отбраната кадри;

Натрупаният опит от институциите и производителите в резултат от участието в програмите за модернизация на въоръжените сили; в инициативите, проектите и програмите на НАТО, активизиране на участието в дейностите на ЕАО са предпоставка за развитието на индустрията и укрепване на потенциала на БОТИБ.

Приоритетните продуктови направления на БОТИБ, потвърдени и от досегашното пазарно присъствие са например:

1. боеприпаси и стрелково оръжие, неуправляеми и управляеми ракети, определени видове прецизни и управляеми боеприпаси;
2. ремонт и модернизация на военна техника за родовете въоръжени сили (главно от руски / бивш СССР произход);
3. средства за радиоелектронна борба, детекция, противодействие и защита от импровизирани взривни устройства;
4. средства за идентификация и радиолокационно опознаване;
5. средства за пасивна и активна защита на жива сила и бойна техника и др.;
6. безпилотни летателни апарати;
7. системи за наблюдение и охрана на сухопътна и морска граница;
8. оптика;
9. логистични услуги, в това число транспортни операции, медицинско обслужване, превенция/ ликвидация на последици от атаки с определени видове общо опасни средства;
10. Производството на консумативи с военно предназначение или общо промишлени изделия, вграждани във военната инфраструктура - индивидуална екипировка и материали за защита, акумулатори, батерии, химически композиции и препарати за индивидуална защита, алтернативните източници на захранване.

2.4. ИЗВОДИ ЗА НАЛИЧНИТЕ И ОЧАКВАНИТЕ ДА СЕ ПРОЯВЯТ НОВИ ПРОФЕСИИ, СПЕЦИАЛНОСТИ И РАБОТНИ МЕСТА

Потребностите, изложени в Стратегията за развитие на сектора, преведени на езика на професионалните групи са:

1. Ръководители:

- с висше инженерно образование по металообработване, радиоелектроника, взривни вещества, бронетанкова техника, оптика и др.
- специализация по международни икономически отношения, активно ползващи английски, арабски, френски, руски езици и с познания и опит в регионите като Северна Африка, Близкия изток и азиатските републики на бившия СССР, Латинска Америка
- опит и познания по НАТО, ЕС, ЕАО;
- функционална компютърна грамотност

2. Аналитични специалисти

- с висше инженерно образование по металообработване, радиоелектроника, взривни вещества, бронетанкова техника, оптика и др.
- познания по международни икономически отношения, активно ползващи английски, арабски, френски, руски езици и с начални познания в регионите като Северна Африка, Близкия изток и азиатските републики на бившия СССР, Латинска Америка, ЕС и ЕАО
- функционална компютърна грамотност

3. Техници

- със специално образование по металообработване, радиоелектроника, взривни вещества, двигатели, ходова част, въоръжение, средства за връзка на бойна техника, оптика и др.
- функционална компютърна грамотност и базови езикови познания по английски и руски езици

4. Квалифицирани работници

- с квалификация по металообработване, радиоелектроника, взривни вещества, бронетанкова техника, оптика и др.
- функционална компютърна грамотност и базови познания по системи за управление на качеството

5. Оператори на машини и съоръжения

- с квалификация по машини с ЦПУ, различни видове електронно оборудване, взривни вещества, познания по ремонт на двигатели, ходова част, въоръжение, оптика и др.
- функционална компютърна грамотност и базови познания по системи за управление на качеството

Раздел 3. СТРАТЕГИИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ И МОТИВИРАНЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ, ПОВИШАВАНЕ КОМПЕТЕНЦИИТЕ НА РАБОТНАТА СИЛА

Секторът „Отбранителна промишленост“ постоянно се развива в условията на глобализацията, ограничени бюджети за отбраната и увеличаващо се предлагане на складови армейски наличности от минали години.

Дефицитите, които се открояват в сектора, са типични за всички сектори в българската икономика и включват следните области на УРЧР: подбора на личния състав, недостатъчната дългосрочна мотивация на персонала, ограничено инвестиране в обучение и развитие на заетите лица. Затова е необходима цялостна секторна Стратегия за управление и развитие на личния състав, която решава проблемите на застаряването, феминизацията и предимно изпълнителската компетентност на персонала.

Анализът показва, че секторът все още разполага с квалифициран и конкурентоспособен личен състав, чийто потенциал се изчерпва и ще бъде изчерпан в близките 7 – 10 години, ако не бъдат предприети спешни мерки за развитие.

В стратегията за развитие на българската отбранително-технологична индустриална база, разработена от СБОИ и приета с протокол № 21 на Министерския Съвет от 30 май 2012 г. са посочени следните цели, очаквания и желания на Българската отбранително-технологична индустриална база:

1. създаване на условия за развитие на високотехнологична и конкурентоспособна отбранителна индустрия и формиране на съвременна адекватна и надеждна отбранителна технологично-индустриална база, като част от европейската отбранителна индустриална и технологична база и отбранителните активи в рамките на евро атлантическата общност;
2. създаване на национални отбранителни способности за изпълнение на задачите свързани с националната сигурност и отбрана и реализиране на принос за развитие на отбранителните способности на НАТО и ЕС, чрез участие на българската индустрия;
3. „отбранително технологично и индустриално сътрудничество“ и интеграция със страните от ЕС и НАТО за постигане на висока възвращаемост на инвестициите в БОТИБ и ефективно използване и адекватни икономически резултати от средствата изразходвани за производството и доставката на отбранителна продукция.

Тези цели са типични и за другите конкурентоспособни отрасли от българската икономика, поради това класическите подходи за професионално обучение, обучение в рамките на целия жизнен път, повишаване на функционалната грамотност за приложение на съвременните информационни технологии са в сила и за отбранителната промишленост.

Сред основните предизвикателства пред управлението на личния състав в сектор „Отбранителна промишленост“ са:

1. От около 40 хиляди заети средногодишно в сектора повече от 80% са застаряващи изпълнителски кадри, концентрирани в няколко български града. За тях практически се отделят твърде ограничени средства за обучение, както за присъщите им

производствени задачи, така и за общата функционална компютърна грамотност, присъща на съвременния свят;

2. Средносписъчният състав на структуроопределящите предприятия в сектора имат заетост повече от 100 души, достигаща до 6700 души. Т.е. налице са предпоставки и потребности за наемане административни специалисти с образование, опит и задача да се занимават с управление и развитие на личния състав. За съжаление, възрастовите особености на администрацията в сектора, показва повече от 67% заетост на хора над 44 г. и едновременно с това около 20% административен персонал във възрастовата група от 35-44 години.
3. Географската концентрираност на предприятията ограничава избора на квалифицирани специалисти и изисква специално внимание на стимулирането на личния състав.

Тези предизвикателствата са свързани с нуждата от повишаване на производителността, с инвестициите в нови технологии, с необходимостта да се съхранят опита и уменията на специалистите от сектора чрез предаване на млади специалисти.

Типичната картина на дейността по УРЧР се осъществява чрез основни управленски функции като планиране, организиране и контролиране на наемането, осигуряване, развитие и освобождаването на служителите. Принципите, на които трябва да се подчинява УРЧР и в този сектор са:

1. Системен подход към управлението на човешките ресурси.
2. От администриране към стратегическо управление.
3. Непрекъснато развитие и усъвършенстване.
4. Солидарни решения.
5. Разрастване и делегиране.

Изграждането и въвеждането в действие на система за развитие и управление на личния състав във водещите фирми от сектор „Отбранителна промишленост” изисква организационна промяна, включително ръководител в звеното по УРЧР. Той трябва да има образованието, квалификацията и мотивацията да бъде ежедневната обратна връзка с ръководителя, за да се гарантира стабилността и развитието на системата за управление на личния състав.

Съответстващата на потенциала на сектора стратегия трябва да позволява вземането на подходящите решения за осигуряване не само дългосрочното оцеляване, но и на успеха на организацията в условията на криза и влияние на сложните външни и вътрешни фактори. Тя трябва също да подкрепя бизнес стратегията на фирмата и затова активното участие на висшето ръководство е задължително.

Ползата от такава стратегия е например в това, че дава постоянен и предсказуем подход към личния състав и служи за обратна връзка необходима на всяко стабилно управление. Сред основните детайли на стратегията са:

- насоки за развитие на личния състав като цяло и по отделни сектори;
- мерки по намаляване, задържане и увеличаване на заетите лица;
- вида на обучението и развитието и особено приемственост в технологичните сектори;

- системата на работната заплата – общия подход към възнаграждаването, структурата на работната заплата (основна работна заплата, доплащания и добавки), всички видове възнаграждения и съотношенията им, правила за прилагане;

Важно е да се отбележи, че един сравнително нов елемент в съвременната глобална делова среда е организационната култура. Тя се свързва с идентифициране на членовете на фирмата, формиране на облика на организацията, укрепване на колективния дух на работещите, поощряване на социалната стабилност. Нейни компоненти са например: ценности, правила и норми, рутинни процедури, фирмен дух. Българските производители има известен исторически опит в тази област, благодарение на дългогодишните и в някои случаи вековни традиции, който опит трябва да бъде активно осъвременен.

Друг елемент - основна функция по управление на личния състав е оценяването на работещите. Оценката е процес на определяне потенциала на персонала, предоставящ информация, необходима за вземане на решения за повишаване ефективността на труда. Функционалната грамотност на ръководителите в тази област на УРЧР е от особено значение за деловия успех.

Един от най-перспективните методи за оценка е компетентностният. Положителните резултати от управлението на личния състав, основано на компетенции, на ниво сектор, бранш или регион, са свързани със създаване на адаптирана методика за проектиране и проверка (тестване) на компетентностни модели, обект на бъдещи дейности по настоящия проект.

Специално внимание трябва да се обърне и на добри практики в глобалната делова среда, включително за този сектор. Става дума например за бъдещето на труда, където значимостта на технологиите е безспорна, на наред с тях на преден план излиза мотивацията на личния състав. Добрите ръководители могат да постигнат целите си като използват само четири ключа, помагачи за пълноценна изява на личния състав:

1. Да избират таланта, а не просто опита, интелигентността или решимостта;
2. Да определят правилните резултати, а не стъпките за достигане до тях;
3. Да се фокусират върху силните страни на специалиста, а не върху слабостите му;
4. Да способстват за откриването на правилното съчетаване на таланта и ролята за разбиране и развитие на служителите си.

Инвестирането в човешкия капитал е единственият най-ефективен начин за развитие в дългосрочен план. То включва възнаграждението и мотивирането на заетите в сектор „Отбранителна промишленост“ и, в частност - обвързване на заплащането с производителността на труда.

Друг важен елемент на инвестициите и важните функции в системата за управление на човешките ресурси е управлението на кариерата на служителите. Кариерата се осъществява в поредица от планирани или непланирани занимания или дейности, включващи усъвършенстване, ангажираност и лично развитие в рамките на определен период.

Основните цели на планирането на кариерата в сектор „Отбранителна промишленост“, отчитайки тенденциите на застаряване и феминизация са:

- Осигуряване на професионалисти, които да заемат важни и отговорни постове и целенасочено се подготвят за развитието на своята професионална кариера в организацията;

- Обучение, мотивиране и стимулиране на служителите, които ще бъдат повишавани;
- Помощ за служителите при идентифициране на тяхната професионална готовност за заемане на по-висока длъжност;
- Съдействие на служителите за преодоляване на психичните и социалните бариери в професионалната кариера.

Професионалното обучение е инвестиране в най-важния ресурс на фирмите - хората. Другото име на този процес днес е „умението им да учат постоянно и по-бързо от другите“. За целта е необходимо:

- 1) Да се усъвършенстват системите на професионалното образование и обучение (ПОО) и на общото образование на национално и регионлано ниво.
- 2) Да се работи съвместно с всички съответни заинтересовани страни, включително общините и да се задълбочи сътрудничеството в образованието и обучението.
- 3) Подготовка за УЦЖ за развитие на уменията и изграждане на комплекс от умения

Раздел 4. МЯСТО НА СЕКТОРА В ИКОНОМИКАТА НА ЕВРОПА.

За да оценим мястото на българската отбранителна промишленост в широкия смисъл на този доклад използваме достъпни официални европейски данни като:

- данните свързани с износа на оръжие на ЕС, екстраполирани от автора за годините, в които няма достъпни данни от Таблица 15. **Тези данни класират България на 9 място в ЕС с малко повече от 2% от износа на ЕС за 2010 година.**
- публикацията „Въздушно-космическите и отбранителни асоциации в Европа – Ключови факти и графики за 2011 г.“ – издание от септември 2012 г. Според тази публикация, средногодишно ЕС има съотношение от 1,6 на продажбите вътре в ЕС на сектора „Отбранителна промишленост“ към износа извън ЕС.

По този показател България значително се отличава, тъй като нашето съотношение е близо 0,1, тъй като външният пазар е водещият, определящ и ключовия за българската продукция. Друг важен и близък до българските показатели е постоянният растеж на продажбите на ЕС в този сектор с около 5% при растеж на заетостта между 1 и 5% за годините от 2007 до 2011. За 2011 г. оценката за заетите на трудов договор в сектора в ЕС са около 740,000 души.

На база данните в публикацията за основните пазари в света разделихме приходите на броя на зетите лица във водещата промишлена група в този сектор – авиационно-космическата промишленост.

Това не са числата за цялата отбранителна промишленост, но са говорящи за производителността на основните „играчи“ в света. Япония е водеща с приходи от 404,000 евро на зето лице, следва САЩ с 256,000 евро, ЕС с 236,000 евро, Бразилия с 218,000 евро, Канада със 187,000 евро и Руската Федерация с 31,000 евро. Този показател за България, изчислен от автора на база твърде ограничените български данни за структуроопределящите производители е в диапазона между 9,000 и 26,000 евро за зето лица. Разбира се, теглото на производителността във водещите държави идва от върхови технологии и производства на продукти и услуги със значителна добавена стойност, докато за България това са предимно продукти и услуги на добре усвоени класически технологии.

Таблица 15 Позиция на България в ЕС – 27, определена на база усреднените данни за износа за 2007 – 2010 г.

№	EU Member State/ ЕС страна членка	2007		2008		2009		2010	
		Export in EUR	Share in %	Export in EUR	Share in %	Export in EUR	Share in %	Export in EUR	Share in %
	Total EU-27 arms export/ Общ износ на оръжие на ЕС-27	12,580,025,538	100.00	11,656,580,401	100.00	13,482,690,427	100.00	11,955,205,124	100.00
	Present/ Previous year change, Промяна текуща/предишна година	169.04		92.66		115.67		88.67	
1	France/ Франция	4,517,592,740	35.91	3,141,035,648	26.95	3,690,771,508	27.37	3,703,898,387	30.98
2	United Kingdom /Обединено Кралство	1,772,515,464	14.09	1,772,515,464	15.21	1,772,515,464	13.15	1,772,515,464	14.83
3	Sweden/ Швеция	1,010,289,824	8.03	1,158,875,070	9.94	1,297,641,934	9.62	1,457,361,849	12.19
4	Spain/ Испания	933,667,954	7.42	934,451,425	8.02	1,346,515,870	9.99	1,128,302,781	9.44
5	Germany / Германия	1,032,083,000	8.20	993,975,499	8.53	993,975,499	7.37	993,975,499	8.31
6	Netherlands/ Холандия	873,708,139	6.95	499,539,209	4.29	567,366,186	4.21	676,348,240	5.66
7	Italy / Италия	1,267,405,541	10.07	1,777,455,342	15.25	2,205,188,155	16.36	615,772,364	5.15
8	Austria/ Австрия	124,367,891	0.99	201,330,519	1.73	348,051,532	2.58	372,630,508	3.12
9	Bulgaria/ България	147,759,104	1.17	149,633,794	1.28	142,474,524	1.06	257,834,535	2.16
10	Belgium/ Белгия	228,685,545	1.82	228,685,545	1.96	228,685,545	1.70	228,685,545	1.91
11	Czech Republic/ Чехия	175,464,926	1.39	189,615,164	1.63	175,117,904	1.30	216,992,823	1.82
12	Poland/ Полша	169,477,342	1.35	169,477,342	1.45	169,477,342	1.26	169,477,342	1.42

13	Romania/ Румъния	61,166,239	0.49	82,997,057	0.71	97,753,615	0.73	122,871,810	1.03
14	Finland/ Финландия	74,743,912	0.59	93,257,309	0.80	86,842,391	0.64	58,766,018	0.49
15	Greece/ Гърция	33,267,987	0.26	47,795,674	0.41	49,501,756	0.37	49,501,756	0.41
16	Denmark / Дания	30,781,000	0.24	30,781,000	0.26	30,781,000	0.23	30,781,000	0.26
17	Portugal / Португалия			71,428,074	0.61	15,845,865	0.12	19,994,521	0.17
18	Hungary/ Унгария	16,519,969	0.13	14,835,399	0.13	17,118,222	0.13	19,033,782	0.16
19	Ireland/ Ирландия	23,019,499	0.18	12,518,336	0.11	16,050,284	0.12	16,050,284	0.13
20	Slovakia/ Словакия	36,957,453	0.29	37,999,224	0.33	43,822,941	0.33	15,348,167	0.13
21	Lithuania/ Литва	43,502,071	0.35	31,449,614	0.27	43,902,489	0.33	14,530,166	0.12
22	Latvia/ Латвия			643,567	0.01	460,597		7,669,119	0.06
23	Slovenia/ Словения	2,887,898	0.02	5,997,713	0.05	5,386,333	0.04	5,792,545	0.05
24	Estonia/ Естония	3,464,519	0.03	5,519,447	0.05	3,126,432	0.02	617,083	0.01
25	Malta/ Малта	611,312	0.00	3,222,612	0.03	133,665,837	0.99	416,036	0.00
26	Luxembourg / Люксембург					42,664	0.00	37,500	0.00
27	Cyprus/ Кипър	86,209	0.00	1,545,354	0.01	608,538	0.00		

Забележка:

Маркираните в сиво полета с данни са експертна оценка на автора на база докладвани данни от тези държави за минали години. Тези оценки позволяват само да се определят позициите на държавите за целите на този доклад.

Раздел 5. АДМИНИСТРАТИВНА СРЕДА. ПРЕПОРЪКИ, ВКЛЮЧИТЕЛНО ЗА ПРОМЯНА В НОРМАТИВНАТА УРЕДБА

Отчитайки особеностите на сектора, за определяне на диалога с администрацията относно средата и препоръките към нормативната уредба отново е използвана информацията от Стратегията за развитие на българската отбранително-технологична индустриална база, разработена от СБОИ и приета с протокол № 21 на Министерския Съвет от 30 май 2012 г. Тя формулира очакванията и желанията на Българската отбранително-технологична индустриална база (БОТИБ). Разбира се, отчитаме и добрите практики в ЕС-27 в този сектор.

За пълнота цитираме текстовете от стратегията, имащи пряко значение и пряко свързани с активен диалог на деловите среди с изпълнителната власт:

„ Партньорството между държавата и БОТИБ в сектора за сигурност и отбрана, следва да се осъществява на основата на:

- разбиране за общите цели в национален и съюзнически аспект;*
- доброволност при поемане на ангажименти по развитието на БОТИБ;*
- договорно начало при изпълнението на текущи и бъдещи (вкл. и военновременни)*

задачи;

- солидарна отговорност.*

.....

- „отбранително технологично и индустриално сътрудничество“ и интеграция със страните от ЕС и НАТО за постигане на висока възвращаемост на инвестициите в БОТИБ и ефективно използване и адекватни икономически резултати от средствата изразходвани за производството и доставката на отбранителна продукция.

През първия етап до 2018 г. се очаква да завърши преориентацията на БОТИБ за постигане на висока степен на участие, ангажиране и изпълнение на проекти или части от тях за националните въоръжени сили и в рамките на сътрудничеството и кооперирането със страните членки на ЕС и НАТО, както и да се задълбочи и разшири отбранително-индустриалното сътрудничество чрез нови форми и съвместни проекти с националните въоръжени сили и развиващите се индустрии на трети приятелски страни;

През втория етап след 2018 г., на базата на синхрона при обслужване на националните отбранителни способности и удовлетворяването на потребностите от съвременни продукти и системи, да се извърши подготовката на БОТИБ и да се предприемат действия за изпълнението на определени ангажименти по националната и колективната отбрана в съответствие с визията, стратегиите и плановете, готвени от ЕС и НАТО, с хоризонт до 2030 г и да бъде налице качествена промяна на продуктовата структура, обема и ефективността от производството и експорта на българската отбранителна индустрия.”

.....

Принципите, на основата на които следва да се изграждат и реализират взаимоотношенията между правителството, държавните институции и неправителствените организации, представляващи интересите на БОТИБ са:

*- **Професионализъм и доверие** - всяка една от страните следва да приеме компетенциите на другата.*

Компетенциите на държавните органи са свързани с осигуряването и предоставянето на обективна информация и точна оценка за процесите в сектора за сигурност и отбрана и икономиката, наличие на потенциал и готовност за създаване и използване на политики, механизми и инструменти за управление на процесите в сектора за сигурност и отбрана и в икономиката на страната.

Сдруженията на бизнеса, предприятията, институтите и организации формиращи БОТИБ притежават ясна визия за развитие на отрасъла, възможности за придобиване на своевременна и достоверна информация за най-новите върхови технологични достижения, задълбочени познания за способностите на индустриалните капацитети, прецизна оценка за мястото си на международния пазар, познания за основните бизнес процеси.

*- **Конструктивност** - динамично взаимодействие за постигане на конкретни изпълними резултати от взаимна полза;*

*- **Координираност** - съвместно обсъждане и подготовка на решения по всички въпроси, касаещи БОТИБ;*

*- **Непрекъсната комуникация** - взаимно информиране за инициативи и проекти от взаимен интерес в страната и чужбина, в т.ч. взаимодействие с БОТИБ на ранен етап, с цел своевременно дефиниране на изискванията за удовлетворяване на потребностите на въоръжените сили и силите за сигурност;*

*- **Стремеж към коопериране** - държавните органи на всички нива в страната и чужбина работят за създаване на взаимно изгодно индустриално сътрудничество, между водещи чуждестранни производители на отбранителни продукти и предприятията, институтите и организациите от БОТИБ, отчитайки ключовите способности на отбранителната индустрия, което означава преди всичко осигуряване на необходимата информация за партньорите, промоциране на възможностите на българските производители и асистирание на контактите. Ще се използват максимално възможностите, създавани в процеса на изпълнението на проектите за модернизация на въоръжените сили, като държавните органи създават условия за сътрудничество между българските предприятия и чуждестранния изпълнител на проекта.*

БОТИБ следва да се стреми към трансгранично индустриално коопериране, с цел придобиване на нови способности, все по-широко удовлетворяване на потребностите на въоръжените сили и излизане на нови пазари на отбранителни продукти.”

На базата на добрите практики в ЕС-27 и натрупания български опит са изготвени следните конкретни предложения:

Предложение № 1 – Да бъде обсъдена възможността за редовото участие на упълномощени представители на деловите среди (СБОИ, БСК, БТПП) в дейността на МКЕНОМУ при МИЕТ, МВСОИСД и съответните структури на МО. Тези представители трябва да отговарят на изискванията на специализираните закони в тази област и да не са служители на отделна фирма. Те ще имат за задача да осигуряват оперативната координираща роля и предоставят експертни становища на сектора по обсъжданите теми в държавните структури;

Предложение № 2 – Да се организират редовни годишни срещи на военните аташета и ръководителите на СТИВ във водещите български пазари – държавите за обсъждане на практическите въпроси по реализацията на българския потенциал в сектора.

Предложение № 3 – Да се доразвие сайта www.exportcontrol.bg на база добрите практики например на Великобритания и САЩ, с помощта на МВНР за предоставяне на осъвременена информация по отношение на действащите и/или подготвяни санкции към определение крайни потребители – държави, структури, физически лица;

Предложение № 4 – Да се оптимизират таксите, свързани с разрешенията, издавани в този сектор. След въвеждането на новия закон за експортния контрол на продукти за отбраната и изделия и технологии с възможна двойна употреба в средата на 2012 г. редица от таксите практически бяха удвоени, без това да е свързано с удвояване на административната дейност. Не би трябвало таксите да стават средство за данъчно облагане.

Раздел 6. ИЗВОДИ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ

В резултат на извършения анализ могат да се направят следните изводи за състоянието и развитието на сектор „Отбранителна промишленост“:

1. Общата характеристика на отбранителната промишленост за разглеждания период 2007 - 2011 г. може да се изведе в следните направления:

- брой заети – между 39,047 и 43,868 души или между 1,24% до 1,43% дял от общата заетост в България. т.е. образно и фигуративно казано има равенство между „армията“ на заетите в сектора и българската армия.;
- брой на предприятията – между 243 и 339 юридически лица или около 0,1% от всички предприятия в България;
- представяне на сектора на капиталовия пазар – има единични предприятия, участващи в него.
- дял на приходите – поради особеностите на сектора, класическите икономически данни са твърде ограничени и затова използваме данните от износа, които са единствените обществено достъпни данни за оценка на приходите на сектора. Те се променят между 284 и 507 милиона лева или между 0,1 и 0,3% от нетните приходи на нефинансовите предприятия в българската икономика.

2. Допълнителна особеност за отбранителната промишленост е ясното структуриране в четири групи предприятия съобразно броя на заетите лица на трудов договор.

Първата група са най-големите структуро- и градоопределящи 69 броя юридически лица, като няколко от тях осигуряват заетост от 6700 до 3300 души и заедно с останалите със заетост повече от 100 души в юридическо лице общо осигуряват 84% от заетостта в сектора.

Втората група са 62 броя средни предприятия със заетост от 50 до 100 души с дял в общата заетост от малко повече от 7%.

Третата група са 84 малки предприятия с заетост от 10 до 50 души на трудов договор с общ дял повече от 5% и

Четвъртата - последна група от 112 микропредприятия с дял в общата заетост под 1% и по същество занимаващи се само с търговска дейност.

- ### **3. Ясно изразена е географска наситеност на заетостта по населени места в 10 града в България, които общо имат дял от близо 91% от общо заетите на трудов договор в отбранителната промишленост.** Това са София с 41% заетост, Казанлък със 17%, Сопот с 8% и Лясковец, Пловдив, Варна и Козлодуй с по 4%, Търговище с 2%, Русе с 1,4% и Панагюрище с 1,3%.

- ### **4. Секторът включва продукти, пряко предназначени за военни цели и продукти и технологии с възможна двойна употреба – гражданска и военна.** С двойна употреба могат например да бъдат редица електронни и оптически устройства, програмни средства, транспортни средства и др. Определенията на продуктите и технологии са изрично посочени в категориите от съответните списъци, осъвременяват се периодически и са предмет на международно правна рамка.

Общо износът на тези продукти и технологии е в диапазона между 1,10% и 1,78% или средногодишно около 1,4% от общия български износ. Износът се изменя в диапазона между

149 до 276 милиона евро през тези години и следва конюктурата на развитие на икономиката с някои особености.

Водещите седем групи оръжия съгласно международно приетите категории в ЕС общо формират близо 94% от целия износ на оръжие. Този дял се променя през тези пет години от 87 до 97%. Т.е. България има определена продуктова специализация, потвърдена при съвременните условия. Българският дял в общия износ на ЕС от близо 30% при боеприпасите и бомбите, снарядите и ракетите означава добра конкурентноспособност. При останалите категории българският дял в износа на целия ЕС е от близо 1% до 14%, което също потвърждава българската конкурентноспособност и всички те заедно определят стратегическото място на сектора в българската икономика.

- 5. Географската насоченост на износа се характеризира с българско присъствие на пазарите общо на 94 държави в света по различно време, с различни стоки и в различни обеми.** Устойчивите и повтарящи са водещи по обем продажби за 10 държави, които формират 80%, а водещите 30 от тях формират 95% от българския пазар за 2007 – 2011 г.

Износът на сектора средногодишно е около близо 410 милиона лева (209 милиона евро) с дял от близо 1,4% от общия български износ. Определящите и водещите са 7 групи продукти с дял от 94%, продавани на пазарите на 10 държави на българския износ на продукти за отбраната, които имат дял от 80%.

- 6. Големите предприятия в сектора – 69 юридически лица са представителните и определящи икономическото значение на този сектор.** В отбранителната промишленост трудно би могло да се говори за съществена роля и място на малките и средни предприятия.

Определящата част имат сертифицирани системи за управление на качеството по ИСО 9001 и по-голямата част са сертифицирани и по военния стандарт AQAP 2110. Техните икономически показатели са сравними с показателите на водещите предприятия в българската икономика, като цяло и сред водещите на редица области и общини. Това ни позволява да определим предприятията от отбранителната промишленост като структуро- и градоопределящи.

- 7. Възрастовата структура на работната сила се характеризира с ясно изразено застаряване на сектора, при съотношение близо 60% към 40% в полза на възрастовата група над 44 години.**

Особено тревожена е добре изразената устойчивост на това застаряване. Имаме предвид два елемента на тази негативна устойчивост на застаряването. Първият елемент е малкият дял на младите специалисти във възрастовата група от 25 до 34 години, който не надхвърля 14%. По същество това е групата, която би трябвало да осигури приемственост и определи развитието на сектора в близките 10 – 15 години. Вторият е делът от 50% на хората, които в следващите 10-15 години ще бъдат вече дългогодишни пенсионери. По отношение на пола за заетите в сектора има лек превес на мъжете с дял от повече от 53% над жените, които са близо до 47%.

- 8. Възнаграждението, оценено чрез осигурителния доход на работната сила по региони и групи специалисти са един от ключовите икономически показатели.** Промяната в доходите за 2008, 2009, 2010, 2011 години се характеризира с:

- най-висок е усредненият осигурителен доход за регионите, където заетостта е градоопределяща за всички групи специалисти, във Велико Търново, следвано от Сопот и Панагюрище и най-нисък е осигурителният доход в Казанлък.
- усреднения доход на аналитичните специалисти към дохода на президентите е 60%, а доходът на зетите без квалификация към дохода на президентите е 22%.
- за 2011 година възнагражденията на аналитичните специалисти за различните населени места се изменят в диапазона от 500 до близо 1100 лева. На техниците и другите приложни специалисти този показател е от 550 до 1000 лева, за квалифицираните работници е от 440 до близо 620 лева, а за операторите на машини и съоръжения е от 440 до близо 600 лева.
- средногодишният осигурителен доход на всички групи расте през годините, с изключение на персонала зает с охрана.

9. **От гледна точка на уменията и квалификацията за научно-изследователската и развойна дейност в сектора, определена чрез броя на зетите аналитични специалисти е малко над 5%.** Близо 67% от тях са във възрастовата група над 45 години, а младите специалисти са едва 33%.

Красноречива е картината за формата на заетост. Практически всички (между 98 % и 100 %) определящи заетостта групи специалисти работят на трудов договор. При професиите, неизискващи специална квалификация заетостта на трудов договор се изменя между 89% и 95% през годините. Само при деветата група – без професии има заетост по условията на нетрудови правоотношения, която през годините е 95%.

10. **Общо 3100 нови работни места в близките пет години в този сектор би трябвало да бъдат осигурени за Аналитични специалисти, Квалифицирани производствени работници и Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия на трудов договор.**

Раздел 7. ПРИЛОЖЕНИЯ

7.1. ПРИЛОЖЕНИЕ 1 - ОБОБЩЕНИ ОТНОСИТЕЛНИ ДАННИ ЗА ИЗНОСА НА ОРЪЖИЕ ЗА ВОДЕЩИ 30 ДЪРЖАВИ БЪЛГАРСКИ ПАЗАРИ ЗА 2007-2011 Г. С ОБЩ ДЯЛ ОТ 95%.

Български износ в EUR	Усреднен показател 2007-2010	
	Държава	Среден дял в % в БГ износа
1. Грузия	16.79	52.75
2. Афганистан	15.55	58.89
3. Алжир	15.06	21.90
4. Йемен	8.75	51.90
5. Ирак	8.21	22.84
6. САЩ	2.97	0.91
7. Мали	2.05	92.46
8. Индия	5.86	1.79
9. Египет	2.81	4.78
10. Канада	1.95	2.73
Водещите 10 държави	80.00	
11. Чехия	1.94	7.76
12. Етиопия	1.23	16.61
13. Мароко	1.17	1.86
14. Сърбия	1.34	38.92
15. Германия	1.12	0.30
16. Латвия	0.93	11.77
17. Казахстан	0.73	9.07
18. Аржентина	0.23	20.22
19. Израел	0.91	2.83
20. Перу	0.70	5.53
Водещите 20 държави	90.29	
21. Колумбия	0.14	1.29
22. Екваториална Гвинея	0.46	50.30
23. ОАЕ	0.73	0.05
24. Великобритания	0.69	0.23
25. Русия	0.58	4.20
26. Полша	0.55	1.04
27. Хондурас	0.28	67.57
28. Нигерия	0.47	4.98
29. Украйна	0.33	12.53
30. Уганда	0.30	0.00
Водещите 30 държави	94.82	

Източник: Собствени изчисления на база докладите на МКЕНОМУ при МИЕТ и годишните доклади на ЕК за износа на оръжие.

7.2. ПРИЛОЖЕНИЕ 2 - ДАННИ ПО ГРУПИ

7.2.1. ДАННИ ЗА ПЪРВАТА ГРУПА - ПРЕЗИДЕНТИТЕ, УПРАВИТЕЛИТЕ, ИЗПЪЛНИТЕЛНИТЕ ДИРЕКТОРИ И ДРУГИТЕ РЪКОВОДИТЕЛИ (2008 – 2011)

Президент, законодатели, висши служители и ръководители								
Година	15-24 г.	25-34 г.	35-44 г.	45-54 г.	55-64 г.	>=65 г.	Общо	дял в %
2011	2	23	90	217	253	16	601	3.97
дял в %	0.33	3.83	14.98	36.11	42.10	2.66		
2010	2	30	114	273	290	14	723	4.78
дял в %	0.28	4.15	15.77	37.76	40.11	1.94		
2009	1	25	126	284	270	13	719	4.75
дял в %	0.14	3.48	17.52	39.50	37.55	1.81		
2008	1	30	102	278	236	10	657	4.34
дял в %	0.15	4.57	15.53	42.31	35.92	1.52		
Среден дял в %	0.23	4.00	15.95	38.92	38.92	1.98		4.46
Мин	0.14	3.48	14.98	36.11	35.92	1.52		3.97
Макс	0.33	4.57	17.52	42.31	42.10	2.66		4.78
до/над 45 г.	20.18			79.82				

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.2. ДАННИ ЗА ВТОРАТА ГРУПА – АНАЛИТИЧНИ СПЕЦИАЛИСТИ (2008–2011)

Аналитични специалисти								
Година	15-24 г.	25-34 г.	35-44 г.	45-54 г.	55-64 г.	>=65 г.	Общо	дял в %
2011	14	122	159	263	302	8	868	5.74
дял в %	1.61	14.06	18.32	30.30	34.79	0.92		
2010	12	101	151	239	260	8	771	5.10
дял в %	1.56	13.10	19.58	31.00	33.72	1.04		
2009	21	96	154	247	248	4	770	5.09
дял в %	2.73	12.47	20.00	32.08	32.21	0.52		
2008	12	64	149	289	234	5	753	4.98
дял в %	1.59	8.50	19.79	38.38	31.08	0.66		
Среден дял в %	1.87	12.03	19.42	32.94	32.95	0.79		5.22
Мин	1.56	8.50	18.32	30.30	31.08	0.52		4.98
Макс	2.73	14.06	20.00	38.38	34.79	1.04		5.74
до/над 45 г.	33.33			66.67				

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.3. ДАННИ ЗА ТРЕТАТА ГРУПА – ТЕХНИЦИТЕ И ДРУГИТЕ ПРИЛОЖНИ СПЕЦИАЛИСТИ (2008 – 2011)

Техници и други приложни специалисти								
Година	15-24 г.	25-34 г.	35-44 г.	45-54 г.	55-64 г.	>=65 г.	Общо	дял в %
2011	18	59	118	259	264	9	727	4.80
дял в %	2.48	8.12	16.23	35.63	36.31	1.24		
2010	21	60	137	348	292	18	876	5.79
дял в %	2.40	6.85	15.64	39.73	33.33	2.05		
2009	19	58	147	350	302	14	890	5.88
дял в %	2.13	6.52	16.52	39.33	33.93	1.57		
2008	8	48	168	348	291	14	877	5.80
дял в %	0.91	5.47	19.16	39.68	33.18	1.60		
Среден дял в %	1.98	6.74	16.89	38.59	34.19	1.62		5.57
мин	0.91	5.47	15.64	35.63	33.18	1.24		4.80
макс	2.48	8.12	19.16	39.73	36.31	2.05		5.88
до/над 45 г.	25.60			74.40				

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.4. ДАННИ ЗА ЧЕТВЪРТАТА ГРУПА – АДМИНИСТРАТИВЕН ПЕРСОНАЛ (2008 – 2011 г.)

Административен персонал								
Година	15-24 г.	25-34 г.	35-44 г.	45-54 г.	55-64 г.	>=65 г.	Общо	дял в %
2011	11	54	79	172	116	1	433	2.86
дял в %	2.54	12.47	18.24	39.72	26.79	0.23		
2010	15	57	81	170	129	1	453	2.99
дял в %	3.31	12.58	17.88	37.53	28.48	0.22		
2009	9	38	90	177	118	1	433	2.86
дял в %	2.08	8.78	20.79	40.88	27.25	0.23		
2008	10	39	104	197	118	1	469	3.10
дял в %	2.13	8.32	22.17	42.00	25.16	0.21		
Среден дял в %	2.52	10.54	19.77	40.03	26.92	0.22		2.95
Мин	2.13	8.32	17.88	37.53	25.16	0.21		2.86
Макс	3.31	12.58	22.17	42.00	28.48	0.23		3.10
до/над 45 г.	32.82			67.18				

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.5. ДАННИ ЗА ПЕТАТА ГРУПА – ПЕРСОНАЛ, ЗАЕТО С ОХРАНА (2008–2011 г)

Персонал зает с услуги за насел., охрана и търговия								
Година	15-24 г.	25-34 г.	35-44 г.	45-54 г.	55-64 г.	>=65 г.	Общо	дял в %
2011	8	26	87	195	239	32	587	0.00
дял в %	1.36	4.43	14.82	33.22	40.72	5.45		

2010	2	17	60	127	215	29	450	0.03
дял в %	0.44	3.78	13.33	28.22	47.78	6.44		
2009	2	16	59	125	203	20	425	0.02
дял в %	0.47	3.76	13.88	29.41	47.76	4.71		
2008	1	45	104	188	213	11	562	0.01
дял в %	0.18	8.01	18.51	33.45	37.90	1.96		
Среден дял в %	0.61	4.99	15.14	31.08	43.54	4.64		0.01
Мин	0.18	3.76	13.33	28.22	37.90	1.96		0.00
Макс	1.36	8.01	18.51	33.45	47.78	6.44		0.03
до/над 45 г.	20.74			79.26				

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.6. ДАННИ ЗА ШЕСТАТА ГРУПА – КВАЛИФИЦИРАНИТЕ ПРОИЗВОДСТВЕНИ РАБОТНИЦИ (2008 – 2011 г.)

Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии								
Година	15-24 г.	25-34 г.	35-44 г.	45-54 г.	55-64 г.	>=65 г.	Общо	дял в %
2011	359	905	1,590	2,213	1,693	61	6,821	45.08
дял в %	5.26	13.27	23.31	32.44	24.82	0.89		
2010	205	503	767	1,175	958	44	3,652	24.13
дял в %	5.61	13.77	21.00	32.17	26.23	1.20		
2009	137	371	717	1,125	884	34	3,268	21.60
дял в %	4.19	11.35	21.94	34.42	27.05	1.04		
2008	111	336	642	1,061	847	25	3,022	19.97
дял в %	3.67	11.12	21.24	35.11	28.03	0.83		
Среден дял в %	4.69	12.38	21.87	33.54	26.53	0.99		27.69
мин	3.67	11.12	21.00	32.17	24.82	0.83		19.97
макс	5.61	13.77	23.31	35.11	28.03	1.20		45.08
до/над 45 г.	38.94			61.06				

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.7. ДАННИ ЗА СЕДМАТА ГРУПА – ОПЕРАТОРИТЕ НА МАШИНИ И СЪОРЪЖЕНИЯ И РАБОТНИЦИ ПО МОНТАЖ НА ИЗДЕЛИЯТА (2008 – 2011 г.)

Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия								
Година	15-24 г.	25-34 г.	35-44 г.	45-54 г.	55-64 г.	>=65 г.	Общо	дял в %
2011	134	288	595	866	419	12	2,314	15.29
дял в %	5.79	12.45	25.71	37.42	18.11	0.52		
2010	460	957	1,652	2,137	1,216	34	6,456	42.66
дял в %	7.13	14.82	25.59	33.10	18.84	0.53		
2009	250	785	1,458	1,954	1,087	23	5,557	36.72
дял в %	4.50	14.13	26.24	35.16	19.56	0.41		
2008	272	794	1,478	1,997	1,033	23	5,597	36.99
дял в %	4.86	14.19	26.41	35.68	18.46	0.41		

Среден дял в %	5.57	13.90	25.99	35.34	18.74	0.47		32.92
мин	4.50	12.45	25.59	33.10	18.11	0.41		15.29
макс	7.13	14.82	26.41	37.42	19.56	0.53		42.66
до/над 45 г.	45.45			54.55				

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.8. ДАНИ ЗА ОСМАТА ГРУПА – ПРОФЕСИИ, НЕИЗИСКВАЩИ СПЕЦИАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ (2008 – 2011 г.)

Професии, неизискващи специална квалификация								
Година	15-24 г.	25-34 г.	35-44 г.	45-54 г.	55-64 г.	>=65 г.	Общо	Дял в %
2011	171	525	626	813	600	11	2,746	18.15
дял в %	6.23	19.12	22.80	29.61	21.85	0.40		
2010	202	525	617	825	550	20	2,739	18.10
дял в %	7.37	19.17	22.53	30.12	20.08	0.73		
2009	175	539	789	999	619	14	3,135	20.72
дял в %	5.58	17.19	25.17	31.87	19.74	0.45		
2008	134	451	613	903	514	9	2,624	17.34
дял в %	5.11	17.19	23.36	34.41	19.59	0.34		
Среден дял в %	6.07	18.17	23.46	31.50	20.32	0.48		18.58
мин								17.34
макс								20.72
до/над 45 г.	47.70			52.30				

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.9. ДАНИ ЗА ДЕВЕТА ГРУПА – БЕЗ ПРОФЕСИОНАЛНА ГРУПА (2008 – 2011 г.)

Без професионална група								
Година	15-24 г.	25-34 г.	35-44 г.	45-54 г.	55-64 г.	>=65 г.	Общо	Дял в %
2011		2	7	10	16		35	0.23
дял в %	0.00	5.71	20.00	28.57	45.71	0.00		
2010		1	18	38	21		78	0.52
дял в %	0.00	1.28	23.08	48.72	26.92	0.00		
2009	3	6	1	4	3		17	0.11
дял в %	17.65	35.29	5.88	23.53	17.65	0.00		
2008		2	7	7	5		21	0.14
дял в %	0.00	9.52	33.33	33.33	23.81	0.00		
Среден дял в %	4.41	12.95	20.57	33.54	28.52	0.00		0.25
мин								0.11
макс								0.52
до/над 45 г.	37.94			62.06				

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.10. ДАННИ ЗА ПЪРВАТА ГРУПА - ПРЕЗИДЕНТИТЕ, УПРАВИТЕЛИТЕ, ИЗПЪЛНИТЕЛНИТЕ ДИРЕКТОРИ И ДРУГИТЕ РЪКОВОДИТЕЛИ (2011 г.)

Област		Президент, законодатели, висши служители и ръководители						Общо
		Трудови право отношения	Служебни право отношения	Нетрудови право отношения	Договори за управление и контрол	Само осигуряващи се	Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа	
Общо за страната-2011		117,127	0	0	36,949	0	0	154,076
Дял в % 2011		76.02	0.00	0.00	23.98	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %								5.12
4	Велико Търново	72	0	0	3	0	0	
11	Монтана	0	0	0	1	0	0	
15	Пловдив	132	0	0	1	0	0	
20	Смолян	5	0	0	1	0	0	
21	София-град	28	0	0	1	0	0	
22	София-област	4	0	0	0	0	0	
23	Стара Загора	336	0	0	3	0	0	
25	Търговище	11	0	0	2	0	0	
26	Хасково	1	0	0	1	0	0	
Общо за сектора-2011		589	0	0	13	0	0	602
Дял в % 2011		97.84	0.00	0.00	2.16	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %								3.97

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.11. ДАННИ ЗА ПЪРВАТА ГРУПА - ПРЕЗИДЕНТИТЕ, УПРАВИТЕЛИТЕ, ИЗПЪЛНИТЕЛНИТЕ ДИРЕКТОРИ И ДРУГИТЕ РЪКОВОДИТЕЛИ (2010 г.)

Област		Президент, законодатели, висши служители и ръководители						Общо
		Трудови правоотношения	Служебни правоотношения	Нетрудови правоотношения	Договори за управление и контрол	Самоосигуряващи се	Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа	
Общо за страната-2010		116,103	0	0	36,092	0	0	152,195
Дял в % 2010		76.29	0.00	0.00	23.71	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %								4.94
2	Бургас	3	0	0	3	0	0	
4	Велико Търново	54	0	0	2	0	0	
7	Габрово	0	0	0	1	0	0	
15	Пловдив	169	0	0	3	0	0	
20	Смолян	156	0	0	2	0	0	

21	София-град	21	0	0	1	0	0	
22	София-област	13	0	0	2	0	0	
23	Стара Загора	438	0	0	3	0	0	
25	Търговище	2	0	0	1	0	0	
26	Хасково	1	0	0	1	0	0	
28	Ямбол	1	0	0	1	0	0	
	Общо за сектора-2010	858	0	0	20	0	0	878
	Дял в % 2010	97.72	0.00	0.00	2.28	0.00	0.00	100.00
	Дял на групата в %							4.29

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.12. ДАННИ ЗА ПЪРВАТА ГРУПА - ПРЕЗИДЕНТИТЕ, УПРАВИТЕЛИТЕ, ИЗПЪЛНИТЕЛНИТЕ ДИРЕКТОРИ И ДРУГИТЕ РЪКОВОДИТЕЛИ (2009 г.)

Област		Президент, законодатели, висши служители и ръководители					Общо	
		Трудови правоотношения	Служебни правоотношения	Нетрудови правоотношения	Договори за управление и контрол	Самоосигуряващи се		Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа
	Общо за страната-2009	117,094	0	0	31,782	25	0	148,901
	Дял в % 2009	78.64	0.00	0.00	21.34	0.02	0.00	100.00
	Дял на групата в %							4.58
2	Бургас	3	0	0	2	0	0	
4	Велико Търново	55	0	0	2	0	0	
7	Габрово	0	0	0	1	0	0	
15	Пловдив	181	0	0	4	0	0	
20	Смолян	164	0	0	2	0	0	
21	София-град	24	0	0	2	0	0	
22	София-област	14	0	0	4	0	0	
23	Стара Загора	416	0	0	2	0	0	
25	Търговище	2	0	0	1	0	0	
26	Хасково	1	0	0	0	0	0	
28	Ямбол	1	0	0	0	0	0	
	Общо за сектора-2009	861	0	0	49	0	0	910
	Дял в % 2009	94.62	0.00	0.00	5.38	0.00	0.00	100.00
	Дял на групата в %							4.62

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.13. ДАННИ ЗА ПЪРВАТА ГРУПА - ПРЕЗИДЕНТИТЕ, УПРАВИТЕЛИТЕ, ИЗПЪЛНИТЕЛНИТЕ ДИРЕКТОРИ И ДРУГИТЕ РЪКОВОДИТЕЛИ (2008 г.)

Област		Президент, законодатели, висши служители и ръководители					общо за групата	
		Трудови правоотношения	Служебни правоотношения	Нетрудови правоотношения	Договори за управление и контрол	Самоосигуряващи се		Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа
	Общо за страната-	121,333	1,356	118	118	2,108	36	125,069

2008								
	Дял в % 2008	97.01	1.08	0.09	0.09	1.69	0.03	100.00
	Дял на групата в %							3.75
2	Бургас	2	0	0	0	0	0	0.27
4	Велико Търново	64	0	0	0	0	0	8.49
7	Габрово	0	0	0	0	0	0	0.00
15	Пловдив	135	0	0	0	0	0	17.90
20	Смолян	121	0	0	0	0	0	16.05
21	София-град	24	0	0	0	0	0	3.18
22	София-област	16	0	0	0	0	0	2.12
23	Стара Загора	388	0	0	0	0	0	51.46
25	Търговище	2	0	0	0	0	0	0.27
26	Хасково	1	0	0	0	0	0	0.13
28	Ямбол	1	0	0	0	0	0	0.13
	Общо за сектора-2008	754	0	0	0	0	0	754
	Дял в % 2008	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
	Дял на групата в %							3.95

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.14. ДАННИ ЗА ВТОРАТА ГРУПА – АНАЛИТИЧНИ СПЕЦИАЛИСТИ (2011 г.)

Област	Аналитични специалисти						Общо
	Трудови право отношения	Служебни право отношения	Нетрудови право отношения	Договори за управление и контрол	Само осигуряващ и се	Получаващ и обезщетени е за безработица и оставане без работа	
Общо за страната-2011	344,450	0	0	475	0	0	344,925
Дял в % 2011	99.86	0.00	0.00	0.14	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %							11.45
4	Велико Търново	162	0	0	0	0	
11	Монтана	0	0	0	0	0	
15	Пловдив	216	0	0	0	0	
20	Смолян	3	0	0	0	0	
21	София-град	28	0	0	0	0	
22	София-област	3	0	0	0	0	
23	Стара Загора	426	0	0	0	0	
25	Търговище	28	0	0	0	0	
26	Хасково	2	0	0	2	0	
	Общо за сектора-2011	868	0	0	2	0	870
Дял в % 2011	99.77	0.00	0.00	0.23	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %							5.74

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.15. ДАННИ ЗА ВТОРАТА ГРУПА – АНАЛИТИЧНИ СПЕЦИАЛИСТИ (2010 г.)

Област		Аналитични специалисти						Общо
		Трудови правоотношения	Службни правоотношения	Нетрудови правоотношения	Договори за управление и контрол	Самоосигуряващи се	Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа	
	Общо за страната-2010	301,544	0	0	435	0	0	301,979
	Дял в % 2010	99.86	0.00	0.00	0.14	0.00	0.00	100.00
	Дял на групата в %							9.80
2	Бургас	2	0	0	0	0	0	
4	Велико Търново	94	0	0	0	0	0	
7	Габрово	1	0	0	0	0	0	
15	Пловдив	237	0	0	0	0	0	
20	Смолян	192	0	0	0	0	0	
21	София-град	25	0	0	0	0	0	
22	София-област	7	0	0	0	0	0	
23	Стара Загора	402	0	0	0	0	0	
25	Търговище	4	0	0	0	0	0	
26	Хасково	2	0	0	2	0	0	
28	Ямбол	2	0	0	2	0	0	
	Общо за сектора-2010	968	0	0	4	0	0	972
	Дял в % 2010	99.59	0.00	0.00	0.41	0.00	0.00	100.00
	Дял на групата в %							4.75

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.16. ДАННИ ЗА ВТОРАТА ГРУПА – АНАЛИТИЧНИ СПЕЦИАЛИСТИ ЗА 2009 г.

Област		Аналитични специалисти						общо
		Трудови правоотношения	Службни правоотношения	Нетрудови и правоотношения	Договори за управление и контрол	Самоосигуряващи се	Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа	
	Общо за страната-2009	299,533	0	0	417	1	0	299,951
	Дял в % 2009	99.86	0.00	0.00	0.14	0.00	0.00	100.00
	Дял на групата в %							9.22
2	Бургас	2	0	0	0	0	0	
4	Велико Търново	83	0	0	0	0	0	
7	Габрово	1	0	0	0	0	0	
15	Пловдив	239	0	0	0	0	0	
20	Смолян	198	0	0	0	0	0	
21	София-град	25	0	0	0	0	0	
22	София-област	27	0	0	0	0	0	
23	Стара Загора	389	0	0	0	0	0	
25	Търговище	3	0	0	0	0	0	
26	Хасково	2	0	0	3	0	0	
28	Ямбол	2	0	0	3	0	0	
	Общо за сектора-2009	971	0	0	6	0	0	977
	Дял в % 2009	99.39	0.00	0.00	0.61	0.00	0.00	100.00
	Дял на групата в %							4.96

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.17. ДАННИ ЗА ВТОРАТА ГРУПА – АНАЛИТИЧНИ СПЕЦИАЛИСТИ ЗА 2008 г.

Област		Аналитични специалисти						общо за групата
		Трудови право отношения	Служебни право отношения	Нетрудов и право отношения	Договор и за управление и контрол	Само осигуряващи се	Получаващ и обезщетени е за безработица и оставане без работа	
Общо за страната-2008		307,661	4,584	219	382	101	130	313,077
Дял в % 2008		98.27	1.46	0.07	0.12	0.03	0.04	100.00
Дял на групата в %								9.38
2	Бургас	2	0	0	0	0	0	0.20
4	Велико Търново	74	0	0	0	0	0	7.39
7	Габрово	4	0	0	0	0	0	0.40
15	Пловдив	269	0	0	5	0	0	26.87
20	Смолян	239	0	0	5	0	0	23.88
21	София-град	17	0	0	0	0	0	1.70
22	София-област	4	0	0	0	0	0	0.40
23	Стара Загора	374	0	0	0	0	0	37.36
25	Търговище	4	0	0	0	0	0	0.40
26	Хасково	2	0	0	0	0	0	0.20
28	Ямбол	2	0	0	0	0	0	0.20
Общо за сектора-2008		991	0	0	10	0	0	1,001
Дял в % 2008		99.00	0.00	0.00	1.00	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %								5.24

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.18. ДАННИ ЗА ТРЕТАТА ГРУПА – ТЕХНИЦИТЕ И ДРУГИТЕ ПРИЛОЖНИ СПЕЦИАЛИСТИ ЗА 2011 г.

Област		Техници и други приложни специалисти						Общо
		Трудови право отношения	Служебни право отношения	Нетрудов и право отношения	Договори за управление и контрол	Само осигуряващи се	Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа	
Общо за страната-2011		228,663	0	0	87	0	0	228,750
Дял в % 2011		99.96	0.00	0.00	0.04	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %								7.59
4	Велико Търново	97	0	0	0	0	0	
11	Монтана	0	0	0	0	0	0	
15	Пловдив	211	0	0	0	0	0	
20	Смолян	1	0	0	0	0	0	
21	София-град	47	0	0	0	0	0	
22	София-област	0	0	0	0	0	0	
23	Стара Загора	329	0	0	0	0	0	
25	Търговище	41	0	0	0	0	0	
26	Хасково	1	0	0	0	0	0	

Общо за сектора-2011	727	0	0	0	0	0	727
Дял в % 2011	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %							4.79

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ

7.2.19. ДАННИ ЗА ТРЕТАТА ГРУПА – ТЕХНИЦИТЕ И ДРУГИТЕ ПРИЛОЖНИ СПЕЦИАЛИСТИ ЗА 2010 Г.

Област		Техници и други приложни специалисти					Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа	Общо
		Трудови правоотношения	Служебни правоотношения	Нетрудови правоотношения	Договори за управление и контрол	Самоосигуряващи се		
	Общо за страната-2010	266,779	0	0	103	0	0	266,882
	Дял в % 2010	99.96	0.00	0.00	0.04	0.00	0.00	100.00
	Дял на групата в %							8.66
2	Бургас	4	0	0	0	0	0	
4	Велико Търново	166	0	0	0	0	0	
7	Габрово	0	0	0	0	0	0	
15	Пловдив	374	0	0	0	0	0	
20	Смолян	257	0	0	0	0	0	
21	София-град	34	0	0	0	0	0	
22	София-област	3	0	0	0	0	0	
23	Стара Загора	287	0	0	0	0	0	
25	Търговище	16	0	0	0	0	0	
26	Хасково	1	0	0	0	0	0	
28	Ямбол	1	0	0	0	0	0	
	Общо за сектора-2010	1,143	0	0	0	0	0	1,143
	Дял в % 2010	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
	Дял на групата в %							5.58

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.20. ДАННИ ЗА ТРЕТАТА ГРУПА – ТЕХНИЦИТЕ И ДРУГИТЕ ПРИЛОЖНИ СПЕЦИАЛИСТИ ЗА 2009 Г.

Област		Техници и други приложни специалисти					Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа	общо
		Трудови правоотношения	Служебни правоотношения	Нетрудови правоотношения	Договори за управление и контрол	Самоосигуряващи се		
	Общо за страната-2009	273,643	0	0	113	3	0	273,759
	Дял в % 2009	99.96	0.00	0.00	0.04	0.00	0.00	100.00

	Дял на групата в %							8.42
2	Бургас	4	0	0	0	0	0	
4	Велико Търново	157	0	0	0	0	0	
7	Габрово	0	0	0	0	0	0	
15	Пловдив	379	0	0	0	0	0	
20	Смолян	246	0	0	0	0	0	
21	София-град	36	0	0	0	0	0	
22	София-област	8	0	0	0	0	0	
23	Стара Загора	290	0	0	0	0	0	
25	Търговище	15	0	0	0	0	0	
26	Хасково	3	0	0	0	0	0	
28	Ямбол	3	0	0	0	0	0	
	Общо за сектора-2009	1,141	0	0	0	0	0	1,141
	Дял в % 2009	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
	Дял на групата в %							5.80

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.21. ДАННИ ЗА ТРЕТАТА ГРУПА – ТЕХНИЦИТЕ И ДРУГИТЕ ПРИЛОЖНИ СПЕЦИАЛИСТИ ЗА 2008 Г.

Област	Техници и други приложни специалисти							общо за групата
	Трудови право отношения	Служебни право отношения	Нетрудови право отношения	Договор и за управление и контрол	Само осигуряващи се	Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа		
Общо за страната-2008	292,182	247	102	123	52	187	292,893	
Дял в % 2008	99.76	0.08	0.03	0.04	0.02	0.06	100.00	
Дял на групата в %							8.78	
2	Бургас	3	0	0	0	0	0.27	
4	Велико Търново	153	0	0	0	0	13.60	
7	Габрово	2	0	0	0	0	0.18	
15	Пловдив	368	0	0	0	0	32.71	
20	Смолян	241	0	0	0	0	21.42	
21	София-град	32	0	0	0	0	2.84	
22	София-област	5	0	0	0	0	0.44	
23	Стара Загора	298	0	0	0	0	26.49	
25	Търговище	17	0	0	0	0	1.51	
26	Хасково	3	0	0	0	0	0.27	
28	Ямбол	3	0	0	0	0	0.27	
	Общо за сектора-2008	1,125	0	0	0	0	1,125	
	Дял в % 2008	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00	
	Дял на групата в %						5.89	

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.22. ДАННИ ЗА ЧЕТВЪРТАТА ГРУПА – АДМИНИСТРАТИВЕН ПЕРСОНАЛ ЗА 2011 Г.

Област	Административен персонал						Общо
	Трудови право отношения	Служебни право отношения	Нетрудови право отношения	Договори за управление и контрол	Самоосигуряващи се	Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа	
Общо за страната-2011	238,244	0	0	134	0	0	238,378
Дял в % 2011	99.94	0.00	0.00	0.06	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %							7.91
4 Велико Търново	57	0	0	0	0	0	
11 Монтана	0	0	0	0	0	0	
15 Пловдив	67	0	0	0	0	0	
20 Смолян	0	0	0	0	0	0	
21 София-град	36	0	0	0	0	0	
22 София-област	2	0	0	0	0	0	
23 Стара Загора	257	0	0	0	0	0	
25 Търговище	14	0	0	0	0	0	
26 Хасково	0	0	0	0	0	0	
Общо за сектора-2011	433	0	0	0	0	0	433
Дял в % 2011	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %							2.86

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.23. ДАННИ ЗА ЧЕТВЪРТАТА ГРУПА – АДМИНИСТРАТИВЕН ПЕРСОНАЛ ЗА 2010 Г.

Област	Административен персонал						Общо
	Трудови правоотношения	Служебни правоотношения	Нетрудови правоотношения	Договори за управление и контрол	Самоосигуряващи се	Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа	
Общо за страната-2010	270,571	0	0	174	0	0	270,745
Дял в % 2010	99.94	0.00	0.00	0.06	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %							8.78
2 Бургас	0	0	0	0	0	0	
4 Велико Търново	44	0	0	0	0	0	
7 Габрово	2	0	0	0	0	0	
15 Пловдив	110	0	0	0	0	0	
20 Смолян	83	0	0	0	0	0	
21 София-град	36	0	0	0	0	0	
22 София-област	10	0	0	0	0	0	
23 Стара Загора	251	0	0	0	0	0	
25 Търговище	4	0	0	0	0	0	
26 Хасково	0	0	0	0	0	0	
28 Ямбол	0	0	0	0	0	0	
Общо за сектора-2010	540	0	0	0	0	0	540
Дял в % 2010	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %							2.64

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.24. ДАННИ ЗА ЧЕТВЪРТАТА ГРУПА – АДМИНИСТРАТИВЕН ПЕРСОНАЛ ЗА 2009 Г.

Област	Административен персонал						Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа	общо
	Трудови правоотношения	Служебни правоотношения	Нетрудови правоотношения	Договори за управление и контрол	Самоосигуряващи се	Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа		
Общо за страната-2009	279,032	0	0	179	1	0	279,212	
Дял в % 2009	99.94	0.00	0	0.06	0.00	0.00	100.00	
Дял на групата в %							8.58	
2 Бургас	0	0	0	0	0	0		
4 Велико Търново	36	0	0	0	0	0		
7 Габрово	2	0	0	0	0	0		
15 Пловдив	107	0	0	0	0	0		
20 Смолян	81	0	0	0	0	0		
21 София-град	36	0	0	0	0	0		
22 София-област	21	0	0	0	0	0		
23 Стара Загора	224	0	0	0	0	0		
25 Търговище	4	0	0	0	0	0		
26 Хасково	3	0	0	0	0	0		
28 Ямбол	3	0	0	0	0	0		
Общо за сектора-2009	517	0	0	0	0	0	517	
Дял в % 2009	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00	
Дял на групата в %							2.63	

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.25. ДАННИ ЗА ЧЕТВЪРТАТА ГРУПА – АДМИНИСТРАТИВЕН ПЕРСОНАЛ ЗА 2008 Г.

Област	Административен персонал						Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа	общо за групата
	Трудови правоотношения	Служебни правоотношения	Нетрудови правоотношения	Договори за управление и контрол	Самоосигуряващи се	Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа		
Общо за страната-2008	291,169	645	66	265	86	223	292,454	
Дял в % 2008	99.56	0.22	0.02	0.09	0.03	0.08	100.00	
Дял на групата в %							8.77	
2 Бургас	0	0	0	0	0	0	0.00	
4 Велико Търново	42	0	0	0	0	0	7.22	
7 Габрово	4	0	0	0	0	0	0.69	
15 Пловдив	130	0	0	0	0	0	22.34	
20 Смолян	108	0	0	0	0	0	18.56	
21 София-град	33	0	0	0	0	0	5.67	
22 София-област	21	0	0	0	0	0	3.61	
23 Стара Загора	231	0	0	0	0	0	39.69	
25 Търговище	7	0	0	0	0	0	1.20	
26 Хасково	3	0	0	0	0	0	0.52	
28 Ямбол	3	0	0	0	0	0	0.52	
Общо за сектора-2008	582	0	0	0	0	0	582	
Дял в % 2008	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00	
Дял на групата в %							3.05	

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.26. ДАННИ ЗА ПЕТАТА ГРУПА – ПЕРСОНАЛ, ЗАЕТ С ОХРАНА ЗА 2011 Г.

Област	Персонал зает с услуги за насел., охрана и търговия						Общо
	Трудови право отношения	Служебни право отношения	Нетрудови право отношения	Договори за управление и контрол	Само осигуряващи се	Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа	
Общо за страната-2011	484,872	0	0	91	0	0	484,963
Дял в % 2011	99.98	0.00	0.00	0.02	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %							16.10
4 Велико Търново	55	0	0	0	0	0	
11 Монтана	0	0	0	0	0	0	
15 Пловдив	185	0	0	0	0	0	
20 Смолян	2	0	0	0	0	0	
21 София-град	54	0	0	0	0	0	
22 София-област	5	0	0	0	0	0	
23 Стара Загора	270	0	0	0	0	0	
25 Търговище	16	0	0	0	0	0	
26 Хасково	0	0	0	0	0	0	
Общо за сектора-2011	587	0	0	0	0	0	587
Дял в % 2011	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %							3.87

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ

7.2.27. ДАННИ ЗА ПЕТАТА ГРУПА – ПЕРСОНАЛ, ЗАЕТ С ОХРАНА ЗА 2010 Г.

Област	Персонал зает с услуги за насел., охрана и търговия						Общо
	Трудови правоотношения	Служебни правоотношения	Нетрудови правоотношения	Договори за управление и контрол	Самоосигуряващи се	Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа	
Общо за страната-2010	449,113	0	0	97	0	0	449,210
Дял в % 2010	99.98	0.00	0.00	0.02	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %							14.57
2 Бургас	5	0	0	0	0	0	
4 Велико Търново	50	0	0	0	0	0	
7 Габрово	0	0	0	0	0	0	
15 Пловдив	79	0	0	0	0	0	
20 Смолян	51	0	0	0	0	0	
21 София-град	37	0	0	0	0	0	
22 София-област	14	0	0	0	0	0	
23 Стара Загора	257	0	0	0	0	0	
25 Търговище	7	0	0	0	0	0	
26 Хасково	0	0	0	0	0	0	
28 Ямбол	0	0	0	0	0	0	
Общо за сектора-2010	500	0	0	0	0	0	500
Дял в % 2010	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %							2.44

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ

7.2.28. ДАННИ ЗА ПЕТАТА ГРУПА – ПЕРСОНАЛ, ЗАЕТ С ОХРАНА ЗА 2009 Г.

Област	Персонал зает с услуги за насел., охрана и търговия						Получаващ и обезщетени е за безработица и оставане без работа	общо
	Трудови правоотношения	Служебни правоотношения	Нетрудови правоотношения	Договори за управление и контрол	Самоосигуряващи се			
Общо за страната-2009	461,876	0	0	71	3	0	461,950	
Дял в % 2009	99.98	0.00	0.00	0.02	0.00	0.00	100.00	
Дял на групата в %							14.20	
2 Бургас	4	0	0	0	0	0		
4 Велико Търново	53	0	0	0	0	0		
7 Габрово	0	0	0	0	0	0		
15 Пловдив	86	0	0	0	0	0		
20 Смолян	57	0	0	0	0	0		
21 София-град	4	0	0	0	0	0		
22 София-област	16	0	0	0	0	0		
23 Стара Загора	254	0	0	0	0	0		
25 Търговище	7	0	0	0	0	0		
26 Хасково	0	0	0	0	0	0		
28 Ямбол	0	0	0	0	0	0		
Общо за сектора-2009	481	0	0	0	0	0	481	
Дял в % 2009	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00	
Дял на групата в %							2.44	

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ

7.2.29. ДАННИ ЗА ПЕТАТА ГРУПА – ПЕРСОНАЛ, ЗАЕТ С ОХРАНА ЗА 2008 Г.

Област	Персонал зает с услуги за насел., охрана и търговия						Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа	общо за групата
	Трудови правоотношения	Служебни правоотношения	Нетрудови правоотношения	Договор и за управление и контрол	Самоосигуряващи се			
Общо за страната-2008	481,131	5	132	109	320	133	481,830	
Дял в % 2008	99.85	0.00	0.03	0.02	0.07	0.03	100.00	
Дял на групата в %							14.44	
2 Бургас	5	0	0	0	0	0	0.65	
4 Велико Търново	51	0	0	0	0	0	6.61	
7 Габрово	0	0	0	0	0	0	0.00	
15 Пловдив	232	0	0	0	0	0	30.09	
20 Смолян	211	0	0	0	0	0	27.37	
21 София-град	1	0	0	0	0	0	0.13	
22 София-област	13	0	0	0	0	0	1.69	
23 Стара Загора	251	0	0	0	0	0	32.56	
25 Търговище	7	0	0	0	0	0	0.91	
26 Хасково	0	0	0	0	0	0	0.00	
28 Ямбол	0	0	0	0	0	0	0.00	
Общо за сектора-2008	771	0	0	0	0	0	771	
Дял в % 2008	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00	
Дял на групата в %							4.04	

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ

7.2.30. ДАННИ ЗА ШЕСТАТА ГРУПА – КВАЛИФИЦИРАНИТЕ ПРОИЗВОДСТВЕНИ РАБОТНИЦИ ЗА 2011 Г.

Област	Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии						Общо
	Трудови правоотношения	Служебни правоотношения	Нетрудови правоотношения	Договори за управление и контрол	Самоосигуряващи се	Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа	
Общо за страната-2011	275,374	0	0	16	0	0	275,390
Дял в % 2011	99.99	0.00	0.00	0.01	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %							9.14
4 Велико Търново	977	0	0	0	0	0	
11 Монтана	0	0	0	0	0	0	
15 Пловдив	1,359	0	0	0	0	0	
20 Смолян	22	0	0	0	0	0	
21 София-град	310	0	0	0	0	0	
22 София-област	3	0	0	0	0	0	
23 Стара Загора	3,964	0	0	0	0	0	
25 Търговище	193	0	0	0	0	0	
26 Хасково	8	0	0	0	0	0	
Общо за сектора-2011	6,836	0	0	0	0	0	6,836
Дял в % 2011	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %							45.07

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.31. ДАННИ ЗА ШЕСТАТА ГРУПА – КВАЛИФИЦИРАНИТЕ ПРОИЗВОДСТВЕНИ РАБОТНИЦИ ЗА 2010 Г.

Област	Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии						Общо
	Трудови правоотношения	Служебни правоотношения	Нетрудови правоотношения	Договори за управление и контрол	Самоосигуряващи се	Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа	
Общо за страната-2010	264,453	0	0	18	0	0	264,471
Дял в % 2010	99.99	0.00	0.00	0.01	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %							8.58
2 Бургас	29	0	0	0	0	0	
4 Велико Търново	369	0	0	0	0	0	
7 Габрово	0	0	0	0	0	0	
15 Пловдив	629	0	0	0	0	0	
20 Смолян	608	0	0	0	0	0	
21 София-град	204	0	0	0	0	0	
22 София-област	15	0	0	0	0	0	
23 Стара Загора	2,392	0	0	0	0	0	
25 Търговище	11	0	0	0	0	0	
26 Хасково	5	0	0	0	0	0	
28 Ямбол	5	0	0	0	0	0	
Общо за сектора-2010	4,267	0	0	0	0	0	4,267
Дял в % 2010	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %							20.85

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.32. ДАНИ ЗА ШЕСТАТА ГРУПА – КВАЛИФИЦИРАНИТЕ ПРОИЗВОДСТВЕНИ РАБОТНИЦИ ЗА 2009 Г.

Област		Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии						Общо
		Трудови право отношения	Служебни право отношения	Нетрудови право отношения	Договори за управление и контрол	Само осигуряващи се	Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа	
Общо за страната-2009		284,555	0	0	14	0	0	284,569
	Дял в % 2009	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
	Дял на групата в %							8.75
2	Бургас	28	0	0	0	0	0	
4	Велико Търново	298	0	0	0	0	0	
7	Габрово	0	0	0	0	0	0	
15	Пловдив	641	0	0	0	0	0	
20	Смолян	604	0	0	0	0	0	
21	София-град	201	0	0	0	0	0	
22	София-област	68	0	0	0	0	0	
23	Стара Загора	2,024	0	0	0	0	0	
25	Търговище	9	0	0	0	0	0	
26	Хасково	10	0	0	0	0	0	
28	Ямбол	10	0	0	0	0	0	
Общо за сектора-2009		3,893	0	0	0	0	0	3,893
	Дял в % 2009	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
	Дял на групата в %							19.78

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.33. ДАНИ ЗА ШЕСТАТА ГРУПА – КВАЛИФИЦИРАНИТЕ ПРОИЗВОДСТВЕНИ РАБОТНИЦИ ЗА 2008 Г.

Област		Квалифицирани производствени работници и сродни на тях занаятчии						общо за групата
		Трудови право отношения	Служебни право отношения	Нетрудови право отношения	Договор и за управление и контрол	Само осигуряващи се	Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа	
Общо за страната-2008		351,993	4	20	23	29	504	352,573
	Дял в % 2008	99.84	0.00	0.01	0.01	0.01	0.14	100.00
	Дял на групата в %							10.57
2	Бургас	21	0	0	0	0	0	0.57
4	Велико Търново	331	0	0	0	0	0	9.04
7	Габрово	0	0	0	0	0	0	0.00
15	Пловдив	656	0	0	0	0	0	17.92
20	Смолян	630	0	0	0	0	0	17.21
21	София-град	184	0	0	0	0	0	5.03
22	София-област	29	0	0	0	0	0	0.79
23	Стара Загора	1,774	0	0	0	0	0	48.46
25	Търговище	12	0	0	0	0	0	0.33
26	Хасково	12	0	0	0	0	0	0.33
28	Ямбол	12	0	0	0	0	0	0.33
Общо за сектора-2008		3,661	0	0	0	0	0	3,661
	Дял в % 2008	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
	Дял на групата в %							19.18

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.34. ДАННИ ЗА СЕДМАТА ГРУПА – ОПЕРАТОРИТЕ НА МАШИНИ И СЪОРЪЖЕНИЯ И РАБОТНИЦИ ПО МОНТАЖ НА ИЗДЕЛИЯТА ЗА 2011 Г.

Област		Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия					Общо
		Трудови правоотношения	Служебни правоотношения	Нетрудови правоотношения	Договори за управление и контрол	Самоосигуряващи се	
Общо за страната-2011		297,562	0	0	13	0	297,575
Дял в % 2011		100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %							9.88
4	Велико Търново	314	0	0	0	0	
11	Монтана	0	0	0	0	0	
15	Пловдив	945	0	0	0	0	
20	Смолян	0	0	0	0	0	
21	София-град	45	0	0	0	0	
22	София-област	4	0	0	0	0	
23	Стара Загора	964	0	0	0	0	
25	Търговище	54	0	0	0	0	
26	Хасково	1	0	0	0	0	
Общо за сектора-2011		2,327	0	0	0	0	2,327
Дял в % 2011		100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %							15.34

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ

7.2.35. ДАННИ ЗА СЕДМАТА ГРУПА – ОПЕРАТОРИТЕ НА МАШИНИ И СЪОРЪЖЕНИЯ И РАБОТНИЦИ ПО МОНТАЖ НА ИЗДЕЛИЯТА ЗА 2010 Г

Област		Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия					Общо
		Трудови правоотношения	Служебни правоотношения	Нетрудови правоотношения	Договори за управление и контрол	Самоосигуряващи се	
Общо за страната-2010		330,750	0	0	13	0	330,763
Дял в % 2010		100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %							10.73
2	Бургас	56	0	0	0	0	
4	Велико Търново	1,117	0	0	0	0	
7	Габрово	2	0	0	0	0	
15	Пловдив	2,008	0	0	0	0	
20	Смолян	2,033	0	0	0	0	
21	София-град	77	0	0	0	0	
22	София-област	64	0	0	0	0	
23	Стара Загора	3,083	0	0	0	0	
25	Търговище	59	0	0	0	0	
26	Хасково	5	0	0	0	0	
28	Ямбол	5	0	0	0	0	
Общо за сектора-2010		8,509	0	0	0	0	8,509
Дял в % 2010		100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %							41.58

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.36. ДАНИ ЗА СЕДМАТА ГРУПА – ОПЕРАТОРИТЕ НА МАШИНИ И СЪОРЪЖЕНИЯ И РАБОТНИЦИ ПО МОНТАЖ НА ИЗДЕЛИЯТА ЗА 2009 Г

Област	Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия						общо
	Трудови право отношения	Служебни право отношения	Нетрудови право отношения	Договори за управление и контрол	Само осигуряващи се	Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа	
Общо за страната-2009	337,226	0	0	10	0	0	337,236
Дял в % 2009	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %							10.37
2 Бургас	58	0	0	0	0	0	
4 Велико Търново	1,051	0	0	0	0	0	
7 Габрово	2	0	0	0	0	0	
15 Пловдив	1,913	0	0	0	0	0	
20 Смолян	1,899	0	0	0	0	0	
21 София-град	73	0	0	0	0	0	
22 София-област	74	0	0	0	0	0	
23 Стара Загора	2,374	0	0	0	0	0	
25 Търговище	57	0	0	0	0	0	
26 Хасково	16	0	0	0	0	0	
28 Ямбол	16	0	0	0	0	0	
Общо за сектора-2009	7,533	0	0	0	0	0	7,533
Дял в % 2009	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %							38.27

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.37. ДАНИ ЗА СЕДМАТА ГРУПА – ОПЕРАТОРИТЕ НА МАШИНИ И СЪОРЪЖЕНИЯ И РАБОТНИЦИ ПО МОНТАЖ НА ИЗДЕЛИЯТА ЗА 2008 Г.

Област	Оператори на машини и съоръжения и работници по монтаж на изделия						общо за групата
	Трудови право отношения	Служебни право отношения	Нетрудов и право отношения	Договори за управление и контрол	Само осигуряващи се	Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа	
Общо за страната-2008	378,969	17	7	12	43	336	379,384
Дял в % 2008	99.89	0.00	0.00	0.00	0.01	0.09	100.00
Дял на групата в %							11.37
2 Бургас	39	0	0	0	0	0	0.50
4 Велико Търново	1,337	0	0	0	0	0	17.22
7 Габрово	2	0	0	0	0	0	0.03
15 Пловдив	1,985	0	0	0	0	0	25.56
20 Смолян	2,017	0	0	0	0	0	25.98
21 София-град	76	0	0	0	0	0	0.98
22 София-област	74	0	0	0	0	0	0.95
23 Стара Загора	2,129	0	0	0	0	0	27.42
25 Търговище	68	0	0	0	0	0	0.88
26 Хасково	19	0	0	0	0	0	0.24
28 Ямбол	19	0	0	0	0	0	0.24
Общо за сектора-2008	7,765	0	0	0	0	0	7,765
Дял в % 2008	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %							40.68

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.38. ДАННИ ЗА ОСМАТА ГРУПА – ПРОФЕСИИ, НЕИЗИСКВАЩИ СПЕЦИАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ ЗА 2011 Г.

Област		Професии, неизискващи специална квалификация					Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа	Общо
		Трудови правоотношения	Служебни правоотношения	Нетрудови правоотношения	Договори за управление и контрол	Самоосигуряващи се		
Общо за страната-2011		494,089	4,515	2,474	1,454	14,373	117,684	634,589
Дял в % 2011		77.86	0.71	0.39	0.23	2.26	18.54	100.00
Дял на групата в %								21.07
4	Велико Търново	369	0	0	0	0	0	
11	Монтана	0	0	0	0	0	0	
15	Пловдив	747	0	0	0	0	0	
20	Смолян	2	0	0	0	0	0	
21	София-град	77	0	0	0	0	0	
22	София-област	1	0	0	0	0	0	
23	Стара Загора	1,507	0	0	0	0	0	
25	Търговище	39	0	0	0	0	0	
26	Хасково	6	0	0	0	0	0	
Общо за сектора-2011		2,748	0	0	0	0	0	2,748
Дял в % 2011		100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %								18.12

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.39. ДАННИ ЗА ОСМАТА ГРУПА – ПРОФЕСИИ, НЕИЗИСКВАЩИ СПЕЦИАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ ЗА 2010 Г.

Област		Професии, неизискващи специална квалификация					Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа	Общо
		Трудови правоотношения	Служебни правоотношения	Нетрудови правоотношения	Договори за управление и контрол	Самоосигуряващи се		
Общо за страната-2010		524,757	4,121	2,172	1,424	14,393	131,303	678,170
Дял в % 2010		77.38	0.61	0.32	0.21	2.12	19.36	100.00
Дял на групата в %								22.00
2	Бургас	17	0	0	0	0	0	
4	Велико Търново	326	0	0	0	0	0	
7	Габрово	1	0	0	0	0	0	
15	Пловдив	782	0	3	0	0	0	
20	Смолян	774	0	0	0	0	0	
21	София-град	67	0	0	0	0	0	
22	София-област	31	0	0	0	0	0	
23	Стара Загора	1,484	0	0	0	0	0	
25	Търговище	10	0	0	0	0	0	
26	Хасково	2	0	0	0	0	0	
28	Ямбол	2	0	0	0	0	0	
Общо за сектора-2010		3,496	0	3	0	0	0	3,499
Дял в % 2010		99.91	0.00	0.09	0.00	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %								17.10

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.40. ДАНИ ЗА ОСМАТА ГРУПА – ПРОФЕСИИ, НЕИЗИСКВАЩИ СПЕЦИАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ ЗА 2009 Г.

Област	Професии, неизискващи специална квалификация						общо
	Трудови право отношения	Служебни право отношения	Нетрудови право отношения	Договор и за управление и контрол	Само осигуряващи се	Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа	
Общо за страната-2009	600,636	5,963	1,679	1,504	14,542	154,485	778,809
Дял в % 2009	77.12	0.77	0.22	0.19	1.87	19.84	100.00
Дял на групата в %							23.94
2 Бургас	16	0	0	0	0	0	
4 Велико Търново	376	0	0	0	0	0	
7 Габрово	1	0	0	0	0	0	
15 Пловдив	1,131	0	4	0	0	0	
20 Смолян	1,090	0	0	0	0	0	
21 София-град	70	0	0	0	0	0	
22 София-област	31	0	0	0	0	0	
23 Стара Загора	1,491	0	0	1	0	0	
25 Търговище	10	0	0	0	0	0	
26 Хасково	9	0	0	0	0	0	
28 Ямбол	9	0	0	0	0	0	
Общо за сектора-2009	4,234	0	4	1	0	0	4,239
Дял в % 2009	99.88	0.00	0.09	0.02	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %							21.53

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.41. ДАНИ ЗА ОСМАТА ГРУПА – ПРОФЕСИИ, НЕИЗИСКВАЩИ СПЕЦИАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ ЗА 2008 Г.

Област	Професии, неизискващи специална квалификация						общо за групата
	Трудови право отношения	Служебни право отношения	Нетрудови право отношения	Договори за управление и контрол	Само осигуряващи се	Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа	
Общо за страната-2008	620,426	3,996	63	941	9,608	88,110	723,144
Дял в % 2008	85.80	0.55	0.01	0.13	1.33	12.18	100.00
Дял на групата в %							21.68
2 Бургас	17	0	0	0	0	0	0.50
4 Велико Търново	432	0	0	0	0	0	12.74
7 Габрово	1	0	0	0	0	0	0.03
15 Пловдив	790	0	0	0	0	0	23.29
20 Смолян	769	0	0	0	0	0	22.67
21 София-град	55	0	0	0	0	0	1.62
22 София-област	29	0	0	0	0	0	0.85
23 Стара Загора	1,276	0	0	0	0	0	37.62
25 Търговище	11	0	0	0	0	0	0.32
26 Хасково	6	0	0	0	0	0	0.18
28 Ямбол	6	0	0	0	0	0	0.18
Общо за сектора-2008	3,392	0	0	0	0	0	3,392
Дял в % 2008	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	100.00
Дял на групата в %							17.77

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.42. ДАННИ ЗА ДЕВЕТА ГРУПА – БЕЗ ПРОФЕСИОНАЛНА ГРУПА ЗА 2011 Г.

Област	Без професионална група						Общо	Общо за всички групи	Дял в % за региона
	Трудови правоотношения	Служебни правоотношения	Нетрудови правоотношения	Договори за управление и контрол	Самоосигуряващи се	Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа			
Общо за страната-2011	391	47,604	65,816	0	218,489	5,861	338,161	3,012,215	
Дял в % 2011	0.12	14.08	19.46	0.00	64.61	1.73	100.00		
Дял на групата в %							11.23		
4 Велико Търново	0	0	3	0	0	1		2,110	13.91
11 Монтана	0	0	1	0	0	0		2	0.01
15 Пловдив	0	0	18	0	0	0		3,881	25.59
20 Смолян	0	0	0	0	0	0		36	0.24
21 София-град	0	0	0	0	2	0		628	4.14
22 София-област	0	0	0	0	0	0		22	0.15
23 Стара Загора	0	0	7	0	1	0		8,064	53.17
25 Търговище	0	0	3	0	0	0		401	2.64
26 Хасково	0	0	0	0	0	0		22	0.15
Общо за сектора-2011	0	0	32	0	3	1	36	15,166	100.00
Дял в % 2011	0.00	0.00	88.89	0.00	8.33	2.78	100.00		
Дял на групата в %							0.24		

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.43. ДАННИ ЗА ДЕВЕТА ГРУПА – БЕЗ ПРОФЕСИОНАЛНА ГРУПА ЗА 2010 Г.

Област	Без професионална група						Общо	Общо	Дял в % за региона
	Трудови правоотношения	Служебни правоотношения	Нетрудови правоотношения	Договори за управление и контрол	Самоосигуряващи се	Получаващи обезщетение за безработица и оставане без работа			
Общо за страната-2010	50	48,261	71,781	0	229,307	5,481	354,880	3,082,843	
Дял в % 2010	0.01	13.60	20.23	0.00	64.62	1.54	100.00		
Дял на групата в %							11.51		
2 Бургас	0	0	0	0	0	0		119	0.58
4 Велико Търново	0	0	0	0	0	0		2,223	10.86
7 Габрово	0	0	0	0	0	0		7	0.03
15 Пловдив	0	0	77	0	0	0		4,471	21.85
20 Смолян	0	0	76	0	0	0		4,232	20.68
21 София-град	0	0	0	0	0	0		502	2.45
22 София-област	0	0	0	0	0	0		159	0.78
23 Стара Загора	0	0	0	0	1	0		8,601	42.03
25 Търговище	0	0	0	0	0	0		114	0.56
26 Хасково	0	0	0	0	0	0		19	0.09
28 Ямбол	0	0	0	0	0	0		19	0.09
Общо за сектора-2010	0	0	153	0	1	0	154	20,466	100.00
Дял в % 2010	0.00	0.00	99.35	0.00	0.65	0.00	100.00		
Дял на групата в %							0.75		

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.44. ДАННИ ЗА ДЕВЕТА ГРУПА – БЕЗ ПРОФЕСИОНАЛНА ГРУПА ЗА 2009 Г.

Област	Без професионална група							Общо	Дял в % за региона
	Трудо ви право отнош ения	Служебн и право отношен ия	Нетрудов и право отношени я	Догово ри за управл ение и контро л	Само осигурява щи се	Получава щи обезщетен ие за безработи ца и оставане без работа	общо		
Общо за страната-2009	86	49,327	66,850	0	249,037	8,878	374,178	3,252,714	
Дял в % 2009	0.02	13.18	17.87	0.00	66.56	2.37	100.00		
Дял на групата в %							11.50		
2 Бургас	0	0	0	0	0	0		117	0.59
4 В. Търново	0	0	0	0	0	0		2,112	10.73
7 Габрово	0	0	0	0	0	0		7	0.04
15 Пловдив	0	0	3	0	0	0		4,690	23.83
20 Смолян	0	0	3	0	0	0		4,344	22.07
21 София-град	0	0	0	0	0	0		471	2.39
22 София-област	0	0	0	0	0	0		263	1.34
23 Стара Загора	0	0	13	0	1	0		7,479	37.99
25 Търговище	0	0	0	0	0	0		108	0.55
26 Хасково	0	0	0	0	0	0		47	0.24
28 Ямбол	0	0	0	0	0	0		47	0.24
Общо за сектора-2009	0	0	19	0	1	0	20	19,685	
Дял в % 2009	0.00	0.00	95.00	0.00	5.00	0.00	100.00		
Дял на групата в %							0.10		

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.2.45. ДАННИ ЗА ДЕВЕТА ГРУПА – БЕЗ ПРОФЕСИОНАЛНА ГРУПА ЗА 2008 Г.

Област	Без професионална група							Общо	Дял в % за региона
	Трудо ви право отнош ения	Служебн и право отношен ия	Нетруд ови право отношени я	Догово ри за управл ение и контро л	Само осигурява щи се	Получаващ и обезщетен ие за безработи ца и оставане без работа	общо за групата		
Общо за страната-2008	885	35,858	70,437	26	249,070	2,699	358,975	3,335,997	
Дял в % 2008	0.25	9.99	19.62	0.01	69.38	0.75	100.00		
Дял на групата в %							10.76	100.00	
2 Бургас	0	0	0	0	1	0	0.00	90	0.47
4 Велико Търново	0	0	1	0	0	0	3.03	2,485	13.02
7 Габрово	0	0	0	0	0	0	0.00	13	0.07
15 Пловдив	0	0	12	0	0	0	36.36	4,583	24.01
20 Смолян	0	0	12	0	0	0	36.36	4,354	22.81
21 София-град	0	0	0	0	0	0	0.00	422	2.21
22 София-област	0	0	0	0	0	0	0.00	191	1.00
23 Стара Загора	0	0	6	0	1	0	18.18	6,728	35.25
25 Търговище	0	0	0	0	0	0	0.00	128	0.67
26 Хасково	0	0	0	0	0	0	0.00	46	0.24
28 Ямбол	0	0	0	0	0	0	0.00	46	0.24
Общо за сектора-2008	0	0	31	0	2	0	33	19,086	100.00
Дял в % 2008	0.00	0.00	93.94	0.00	6.06	0.00	100.00		
Дял на групата в %							0.17	100.00	

Източник: Собствени изчисления на база информация от НОИ.

7.3. ПРИЛОЖЕНИЕ 3 – СПИСЪК НА БЪЛГАРСКИТЕ ФИРМИ ОТ ОТБРАНИТЕЛНАТА ПРОМИШЛЕНОСТ.

№	Обобщен списък на българските юридически лица по данни на Междуведомствен съвет по отбранителна индустрия и сигурност на доставките при Министерски Съвет, базата данна НАТО на Министерството на икономиката, енергетиката и туризма, Сдружение българска отбранителна индустрия и Браншовата камара на индустриалците и търговците от отбранителната промишленост при БСК към август 2012 г. Те са подредени по азбучен ред.	Брой заети лица по трудов договор през 2011
1	Абати АД	11
2	<u>АВЕР Трейдинг ООД</u>	4
3	<u>Авио ДелтаООД</u>	16
4	<u>Авиостарт ООД</u>	22
5	<u>Авиотех КонсултЕООД</u>	1
6	<u>Авиотехника ЕООД</u>	10
7	<u>АВЛ - София ЕООД</u>	13
8	АВС Инженеринг-Н ЕООД	158
9	АГП Дивелопмънт ЕАД	18
10	АДВАЛ АД	271
11	<u>Ай Ес Ди България ООД</u>	14
12	<u>Ай-Би трейдинг БГ ЕООД</u>	1
13	<u>Айкхорн и Ко ЕООД</u>	2
14	Аксиор ООД	47
15	<u>Акуис ЕООД</u>	2
16	<u>Алмед ЕООД</u>	23
17	<u>Алтатом ООД</u>	2
18	<u>Алфа сет консултинг ЕООД</u>	
19	<u>Алфа-консулт Б ЕООД</u>	1
20	Алфатекс Л ЕАД	21
21	<u>Амунишън груп ЕООД</u>	1
22	Анди БГ ООД	176
23	<u>Аполо инженеринг ООД</u>	6
24	<u>Аполо ООД</u>	24
25	Аргогруп екзакт ООД	602
26	Аргус травел ЕООД	12
27	<u>Арес секюрити енд дифенс ЕООД</u>	1
28	<u>Аркус АД</u>	1614
29	<u>Армада понтика ЕООД</u>	3
30	<u>Армако АД</u>	
31	<u>Армар Корпорейшан Дженерал Техникал Ко-оперейшан ООД</u>	9
32	<u>Арми Консулт ЕООД</u>	7
33	<u>Армико ЕООД</u>	2
34	<u>Армитранс ООД</u>	5
35	Армстройинвест ЕООД	18
36	АРС - 2008 ООД	5
37	<u>Арсенал 2000 АД</u>	135

38	<u>Арсенал АД</u>	6676
39	Асеновци ЕООД	3
40	АСО "Сириус" ЕООД	4
41	<u>АССА Инженеринг ЕООД</u>	
42	АТ Инженеринг 2000 ООД	126
43	<u>Атлантик технолоджи ЕООД</u>	1
44	Атоменергоремонт ЕАД	745
45	Атос ай ти солушънс енд сървисис ЕООД	100
46	<u>Ахелой ОПМ ООД</u>	3
47	<u>АцомООД</u>	46
48	<u>Б и Р инженеринг ЕООД</u>	1
49	Балканстрой АД	
50	<u>Балкантел ООД</u>	38
51	<u>Безконтактни мултиплексорни вериги ЕООД</u>	379
52	БЕЛС Продукти за сигурност ООД	6
53	<u>Берета трейдинг ООД</u>	49
54	Би Ем Лизинг-Трейд АД	14
55	Бианор Сървисиз ЕООД	47
56	<u>Бимпекс ООД</u>	2
57	Бластбор ООД	32
58	Боду ООД	1851
59	<u>Бомба 77 ЕООД</u>	2
60	<u>Брейвънс ЕООД</u>	1
61	<u>Бул-ер-интернешънъл ЕООД</u>	8
62	<u>Булинженеринг ЕООД</u>	2
63	Булкарго ООД	29
64	<u>Булкомерс КС ЕООД</u>	1
65	Булстрой груп ООД	58
66	<u>Бумеранг секюритиЕООД</u>	5
67	<u>Български индустриален инженеринг и мениджмънт ООД</u>	23
68	Бюро за охрана и сигурност-ИТ ООД	784
69	<u>Ванеса - 99 ЕООД</u>	2
70	<u>Вафенхандел ЕООД</u>	
71	<u>ВертексЕООД</u>	21
72	Весела ООД	41
73	Веста - М ООД	3
74	<u>Вестел ЕООД</u>	5
75	<u>ВИА 2000 ООД</u>	7
76	<u>Видекс АД</u>	106
77	Викинг-Николов ЕООД	4
78	Вито - 95 ООД	166
79	<u>ВМЗ ЕАД</u>	3344
80	ВМЗ Пеппер модна индустрия ООД	4
81	<u>ВТБ Експорт Импорт АД</u>	3
82	ВТКомуникации ЕООД	1
83	<u>Г и К.КО ООД</u>	1

84	Газстроймонтаж АД	64
85	ГБМ Инженеринг ЕООД	31
86	ГБС Инфраструктурно строителство АД	
87	ГБС-Пловдив АД	199
88	<u>Геодар ООД</u>	4
89	Геоком 2000 ООД	17
90	Геохайд ООД	16
91	<u>Геракомерс ЕООД</u>	1
92	Главболгарстрой АД	596
93	Глобал Консултинг ЕООД	29
94	<u>Глобалконсулта ЕООД</u>	
95	<u>Градер Специал ЕООД</u>	
96	<u>Гънс.БГ ЕООД</u>	4
97	Д.М. Секюрити Груп ООД	434
98	<u>Дабъл Ю. Трейдинг ЕООД</u>	1
99	Данлекс ООД	14
100	<u>ДВ Експорт ИмпортООД</u>	
101	ДС - Трифонов С-ИЕ	28
102	Демакс АД	294
103	<u>Дефенс ЕООД</u>	7
104	<u>Дефенс Индъстри Груп АД</u>	1
105	<u>Дефенс Капитал Индъстри ЕООД</u>	3
106	<u>Джайден Юнайтед България ЕООД</u>	14
107	Диамекс ООД	
108	<u>Диамонт ЕООД</u>	1
109	Диана комерс 1 ЕООД	146
110	<u>Дими 50 ООД</u>	
111	<u>Динамит Нобел Балкан ЕООД</u>	4
112	<u>Дискавъри 2003 ООД</u>	2
113	<u>Дрегер сейфти България ЕООД</u>	10
114	<u>Дунарит АД</u>	553
115	ЕАСТРА ООД	57
116	<u>Евро техно експортЕООД</u>	
117	<u>Европейски отбранителни системи АД</u>	4
118	Евросенс ЕООД	24
119	Ей Ви ЕърЕООД	8
120	<u>Еко био енерджиЕООД</u>	3
121	<u>Екомат - М ЕООД</u>	1
122	<u>Екос инженеринг ООД</u>	19
123	<u>ЕксИм-М ЕООД</u>	1
124	<u>Експал България АД</u>	127
125	Ектрон АД	79
126	<u>Електрон консорциум АД</u>	30
127	<u>Електрон прогрес ЕАД</u>	81
128	Елпром-Елхово АД	114
129	ЕМДИ-Е ЕООД	29

130	<u>Емко ЕООД</u>	543
131	Енемона АД	775
132	Енергоремонт-Холдинг АД	75
133	<u>Енерсис АД</u>	609
134	Ентърпрайз комюникейшънс груп ООД	29
135	<u>Епсилон армс ООД</u>	
136	Епсилон комюникейшънс ООД	1
137	<u>Ер Брайт ЕООД</u>	13
138	Ескана АД	264
139	ЕТ "Александър Белъов - Перфект ВСД"	1
140	ЕТ "Инкома – Цанка Георгиева"	1
141	ЕТ "Применс Компани - Стефан Малиновски"	1
142	ЕТ "Проектстрой - Петър Петров"	79
143	ЕТ "Синекс – Стойчо Дънев"	1
144	ЕТ "Я и С - Пламен Янков"	1
145	ЕТРА – ЕЛ	133
146	Жиел ЕООД	17
147	<u>Завод за пружини АД</u>	186
148	<u>Заримекс ООД</u>	11
149	<u>И.Д.Ф. БГ ЕООД</u>	
150	<u>ИДА ТРЕЙДИНГ ЕООД</u>	1
151	Импулс АД	345
152	Имсти ЕООД	39
153	Индекс-България ООД	53
154	<u>Инком - 94 ЕООД</u>	1
155	<u>Иноксис 01 ООД</u>	13
156	Институт по металознание, съоръжения и технологии с център по хидродинамика при БАН	440
157	Инструмент ПТ АД	
158	<u>Интел хели ЕООД</u>	1
159	Интерконсулт България ООД	97
160	Интернешънъл Асет Банк АД	
161	Интерпром ЕООД	84
162	<u>Инуша ООД</u>	3
163	Инфомедиа ООД	7
164	Информационно обслужване АД	280
165	ИСА 2000 ЕООД	343
166	ИТА Инженеринг ООД	31
167	<u>Ители - Б ООД</u>	15
168	<u>Йотов и син ООД</u>	21
169	К енд К билд ЕООД	16
170	<u>Кай 2010 ЕООД</u>	
171	<u>Калина експрес 2000 ЕООД</u>	3
172	<u>Караангелов ЕООД</u>	2
173	Карат Перфект ЕООД	29
174	<u>Карго ер ООД</u>	111
175	Квант инженеринг ООД	

176	<u>Кентавър АБ ЕООД</u>	
177	КИК - Дизайн ООД	66
178	<u>Кинтекс ЕАД</u>	74
179	Клас Бойчев ЕООД	27
180	Консорциум Авионамс АД	
181	КПЗ АД	38
182	Кремък ЕООД	726
183	<u>Куду ЕООД</u>	4
184	<u>Лаватрейд ЕООД</u>	3
185	Лазерни и оптични технологии АД	66
186	Лема Трейдинг ЕООД	23
187	<u>Ликонекс ЕООД</u>	2
188	<u>Лилтек Дефенс ЕАД</u>	3
189	Лирекс БГ ООД	88
190	ЛОГ-Сиберия ЕООД	50
191	Лозанова 48 ООД	32
192	<u>Ломини ООД</u>	6
193	Люкрим Гард ООД	241
194	М и С – Отомейшън и Драйвс ООД	3
195	МАК АД	12
196	Макос ООД	190
197	<u>Макрафт ЕООД</u>	1
198	Максам България АД	127
199	<u>Манев консулт България ЕООД</u>	
200	Марекс-2 ООД	17
201	<u>Марс армор ООД гр. София</u>	43
202	Меаца ЕООД	64
203	Мега инженеринг ООД	34
204	Мега секюрити груп ЕООД	277
205	<u>Мелопа ООД</u>	2
206	Металик Гъбене АД	214
207	<u>Металика - АБ ЕООД</u>	10
208	<u>Металхим комерс АД</u>	3
209	<u>Металхим Холдинг АД</u>	4
210	Металхиминженеринг ООД	2
211	<u>Метамекс 09 ЕООД</u>	1
212	<u>Метарекс ООД</u>	163
213	Механика и монтаж инвест АД	
214	Механика АД	14
215	<u>Милитъри продакшън интернешънъл ЕАД</u>	11
216	<u>Милтех ЕООД</u>	11
217	Минстрой холдинг АД	52
218	<u>Минтаро ООД</u>	
219	Монимекс ЕООД	55
220	Монолит АД	240
221	Монтажинженеринг АД	186

222	Мусала Софт ООД	201
223	<u>НВС - Комерс ЕООД</u>	5
224	Нетера ЕООД	120
225	Нивел ООД	87
226	<u>НИТИ ЕАД</u>	40
227	<u>Нитро ЕООД</u>	1
228	<u>Новеа Дефенс Индъстри ЕООД</u>	1
229	Нютек БТ ООД	7
230	Одит - корект ООД	6
231	<u>ОМЗ ООД</u>	25
232	<u>Оптексим АД</u>	2
233	<u>Оптикоелектрон груп АД</u>	29
234	<u>Оптикс АД</u>	411
235	Оптима – нова ЕООД	84
236	Орхидея-94 ЕООД	5
237	Панда-И.П. ЕООД	52
238	<u>Панива ЕООД</u>	
239	<u>Параплекс ЕООД</u>	
240	Пирс - Д ООД	27
241	<u>ПолимагсБГ ЕООД</u>	1
242	<u>Прицел ЕООД</u>	7
243	<u>Промакс 99 ООД</u>	42
244	Проно ЕООД	22
245	ПС гард ЕООД	223
246	Пътинженеринг - М АД	32
247	Пътностроителна техника АД	
248	Пътстрой - Габрово АД	118
249	<u>Радена-С ЕООД</u>	1
250	Райкомерс Конструкшън АД	287
251	Релина ЕООД	28
252	Рила Солюшънс ЕАД	43
253	Ринг – П ЕООД	50
254	<u>Росбул армсЕООД</u>	17
255	<u>Ротонда ООД</u>	4
256	Рутекс ООД	53
257	<u>РФ Амплифиер ЕООД</u>	5
258	САКСА ООД	80
259	<u>Самел -90 АД</u>	408
260	<u>СД "ЕЛТА-Р Ченкин и сие"</u>	71
261	<u>Сейдж консултантс АД</u>	31
262	<u>Секада ЕООД</u>	5
263	Секюрити Група Алфа ЕООД	966
264	<u>Сема груп ЕООД</u>	1
265	Сиела Норма АД	212
266	Сиенсис АД	190
267	Сикюрити глобъл ЕООД	258

268	<u>СимСофт ЕООД</u>	6
269	<u>Синтис ООД</u>	6
270	Сирма Солюшънс АД	97
271	<u>Ситор ООД</u>	
272	Смартком - България АД	68
273	<u>Снабдяване и търговия – МО ЕООД</u>	107
274	<u>СНИТ - 2009 ООД</u>	
275	СОЛС ООД	
276	<u>София мед АД</u>	528
277	СП Кънстракшън ЕООД	9
278	Спел – 96 ООД	12
279	<u>Спешъл тактикал съплайс ЕООД</u>	2
280	<u>Стар алианс ЕООД</u>	32
281	<u>Стар форс ЕООД</u>	9
282	<u>СТВ Трейд ЕООД</u>	1
283	Стемо ООД	271
284	Стимекс ЕООД	111
285	Стоун компютърс АД	76
286	Стреза ЕООД	72
287	Строително-предприемачески холдинг ЕООД	117
288	Стройинжект АД	88
289	<u>Стройпроект ЕООД</u>	64
290	Суперстрой-инженеринг” ЕООД	63
291	Танел ООД	73
292	<u>ТАСК ЕООД</u>	12
293	<u>ТБС ЕООД</u>	6
294	Теко АД	20
295	<u>Телеком АД</u>	6
296	Телелинк ЕАД	314
297	Телесис ООД	10
298	<u>Телеспринт - 90 ООД</u>	19
299	Тера груп ООД	91
300	<u>Терем ЕАД</u>	32
301	Термокомфорт - Пирдоп ООД	11
302	<u>Тетраком-2 ЕООД</u>	3
303	Техно-енерджи ООД	73
304	ТехноЛогика ЕАД	164
305	<u>Техномарк ЕООД</u>	1
306	<u>Техно-маш комерс ООД</u>	
307	Тита Консулт ООД	29
308	Тотема инженеринг ЕАД	67
309	<u>Трейдмекс АД</u>	2
310	<u>Трансмобил ООД</u>	
311	Трейс Груп Холд АД	90
312	ЗС СОТ АД	732
313	Унимекс – С ООД	39

314	Ф – Строй груп ЕООД	33
315	<u>Феникс ЛВ ЕООД</u>	28
316	Филкаб АД	314
317	Форум 49 ЕООД	28
318	<u>Х и С Пи Ар ООД</u>	
319	<u>Хай-тех Ай Ем Ес ЕООД</u>	5
320	Хайтови сие ООД	55
321	<u>Хан Аспарух трейд ЕООД</u>	
322	<u>Хартфорд Юнивърсъл груп ЕООД</u>	
323	Хедж Инвестмънт България АД	1
324	Хидростроителство ООД	79
325	Хидрострой АД	8
326	<u>Холдинг кимкооп трейдинг ООД</u>	14
327	<u>Хронекс ООД</u>	5
328	ХУФУ ЕООД	46
329	<u>Центромет АД</u>	114
330	ЦИД – Атлас ЕООД	57
331	ЧАРА 04 ООД	17
332	<u>Черно море АД</u>	316
333	<u>Юнион Транс Сървиз България 2000 ЕООД</u>	1
334	Мусала АД	18
335	Терем Ивайло ЕООД	209
336	Терем Овеч ЕООД	78
337	Терем КРЗ Флотски Арсенал ЕООД	666
338	Терем Хан Крум ЕООД	305
339	Терем Г.Бенковски ООД	296

Източник: МВСОПСД, МИЕТ, СБОИ, БСК, НОИ.

Списък на таблиците и фигурите

Таблица 1 Основни икономически показатели засектор „Отбранителна промишленост”	12
Таблица 2 Основни административно-правни и външнотърговски показатели на сектора „Отбранителна промишленост”	15
Таблица 3. Обобщени относителни данни за износа за водещи 7 групи продукти на отбраната, по намаляващ дял в износа (2007 – 2011 г.)	16
Таблица 4 Обобщени относителни данни за износа за водещи 10 държави български пазари за 2007 – 2011 г. с общ дял от 80 %.	16
Таблица 5 Данни за групите предприятия по отношение на размера, измерван със заетостта (2007-2011 г.)	17
Таблица 6 Водещи производители от отбранителната промишленост подредени по намаляващ дял на заетите по трудов договор за 2010 г.	18
Таблица 7 Относителен дял на възрастови групи в Сектор 2540 - Производство на въоръжение и боеприпаси за периода 2008 – 2011 г.	19
Таблица 8 Данни за пол, регион, възраст – абсолютни стойности за 2008 - 2011 - в Сектор 2540 - Производство на въоръжение и боеприпаси – Жени.	20
Таблица 9 Данни за пол, регион, възраст – абсолютни стойности за 2008 - 2011 - в Сектор 2540 - Производство на въоръжение и боеприпаси – Мъже	21
Таблица 10 Данни за пол, регион, възраст – относителен дял в % в Сектор 2540 - Производство на въоръжение и боеприпаси – мъже и жени.....	23
Таблица 11 Данни за доход, регион, група в Сектор 2540 - Производство на въоръжение и боеприпаси за 2008 – 2011 за 9 групи специалисти	24
Таблица 12 Изменението на усреднения осигурителен доход на 9 групи за периода 2008 -2011 г. в Сектор 2540 - Производство на въоръжение и боеприпаси.....	26
Таблица 13 Секторните усреднени показатели в % по професионални групи и възраст са посочени в Сектор 2540 - Производство на въоръжение и боеприпаси.....	27
Таблица 14 Данни за географското разположение на отбранителната промишленост в България за 2011 г.	29
Таблица 15 Позиция на България в ЕС – 27, определена на база усреднените данни за износа за 2007 – 2010 г.	39